

**Overordnet analyse
Mars 2012**

Sande kommune

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	4
1.1. BAKGRUNN	4
1.2. SENTRALE BESTEMMELSER INNEN FORVALTNINGSREVISJON	4
1.3. SENTRALE BESTEMMELSER INNEN SELSKAPSKONTROLL	5
1.4. OM SYSTEMATIKKEN VED DEN OVERORDNEDE ANALYSEN	5
2. OM KOMMUNEN	8
2.1. ØKONOMI	8
2.2. ORGANISASJONSKART	10
2.3. SENTRALE DOKUMENTER	11
3. RISIKOVURDERING	11
3.1. BRUKERPERSPEKTIVET	11
3.1.1. Barnehager	12
3.1.2. Grunnskole	13
3.1.3. Skolefritidsordningen (SFO)	14
3.1.4. Voksenopplæring	15
3.1.5. Kultur og oppvekst	16
3.1.6. Økonomisk sosialhjelp	17
3.1.7. Boligsosiale tjenester	18
3.1.8. Flyktninger	19
3.1.9. Barnevern	20
3.1.10. Helsetjenester	22
3.1.11. Omsorgstjenester	23
3.1.12. Psykiatri / psykisk helsevern	25
3.1.13. Rusomsorg	26
3.1.14. Funksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede	26
3.1.15. Byggesak	27
3.1.16. Vann og avløp	28
3.1.17. Renovasjon	29
3.1.18. Brann- og redningstjenester	30
3.1.19. Veiløp, park og idrettsanlegg	31
3.1.20. Landbruk	32
3.2. ORGANISASJONSPERSPEKTIVET	34
3.2.1. Organisering	34
3.2.2. Økonomisk situasjon	34
3.2.3. Budsjetteringsprosessen og budsjettoppfølging	36
3.2.4. Økonomisk internkontroll	36
3.2.5. Kommunens eiendeler	37
3.2.6. Offentlige anskaffelser	37
3.2.7. Internkontroll (IK) og kvalitetssikring	39
3.2.8. Arbeidsgiverpolitikk, ledelse og kompetanseutvikling	40
3.2.9. Helse miljø og sikkerhet (HMS)	42
3.2.10. Etikk og varsling	42
3.2.11. Eiendomsforvaltningen	43
3.2.12. Saksbehandlingen i kommunen	44
3.2.13. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi	45
3.3. SAMFUNNSPERSPEKTIVET	46

3.3.1.	<i>Kommunen som aktør i samfunnsutviklingen</i>	46
3.3.2.	<i>Beredskapsplaner og Risiko- og sårbarhetsanalyser</i>	47
3.3.3.	<i>Miljø og klima</i>	48
3.4.	SELSKAPER HVOR KOMMUNEN HAR EIERINTERESSER.....	49
4.	SAMLET VURDERING	50

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

Kontrollutvalget vedtok i møte 21.09.2011, sak 19/11, at Buskerud Kommunerevisjon IKS (BKR) skulle utarbeide en overordnet analyse av kommunen. Analysen inkluderer også en vurdering av behovet for å utføre selskapskontroll overfor selskaper hvor kommunen har vesentlige eierinteresser. Analysen skal danne grunnlag for kontrollutvalgets og eventuelt kommunestyrets videre arbeid med valg av forvaltningsrevisjonsprosjekter og herunder plan for forvaltningsrevisjon for en nærmere angitt periode.

1.2. Sentrale bestemmelser innen forvaltningsrevisjon

Kontrollutvalget skal sørge for at det utføres forvaltningsrevisjon i kommunen. Dette fremgår av lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 77 nr. 4 som blant annet lyder slik:

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med at den økonomiske forvaltning foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak, og at det blir gjennomført systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon).

Nærmere om innholdet i forvaltningsrevisjon fremgår i revisjonsforskriften § 7 første ledd. Her heter det:

Forvaltningsrevisjon innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger. Herunder om

- a) forvaltningen bruker ressurser til å løse oppgaver som samsvarer med kommunestyrets [eller fylkestingets] vedtak og forutsetninger,*
- b) forvaltningens ressursbruk og virkemidler er effektive i forhold til målene som er satt på området,*
- c) regelverket etterleves,*
- d) forvaltningens styringsverktøy og virkemidler er hensiktsmessige,*
- e) beslutningsgrunnlag fra administrasjonen til de politiske organer samsvarer med offentlige utredningskrav,*
- f) resultatene i tjenesteproduksjonen er i tråd med kommunestyrets eller fylkestingets forutsetninger og/eller om resultatene for virksomheten er nådd.*

Ifølge kontrollutvalgsforskriften § 10 første ledd skal kontrollutvalget minst en gang i valgperioden utarbeide plan for forvaltningsrevisjon, senest innen utgangen av året etter at kommunestyret eller fylkestinget er konstituert. Planen skal baseres på en overordnet analyse av kommunens virksomhet ut fra risiko- og vesentlighetsvurderinger, med sikte på å identifisere behovet for forvaltningsrevisjon innen ulike sektorer og virksomheter.

Planen skal vedtas av kommunestyret. Dette innebærer at kommunestyret får en aktiv og sentral rolle innen forvaltningsrevisjon og knytter forvaltningsrevisjonsarbeidet nærmere dette organet. Det fremgår av lovforarbeidene at bakgrunnen for ovenstående bestemmelser er å styrke forvaltningsrevisjonen innen kommunene og fylkeskommunene.

Forholdet mellom forvaltningsrevisjon og regnskapsrevisjon

Ved gjennomføringen av regnskapsrevisjon skal revisor vurdere om årsregnskapet er avlagt i samsvar med lov og forskrifter; herunder om det gir uttrykk for den økonomiske virksomhet i regnskapsåret

og stillingen ved årsskiftet er i overensstemmelse med god kommunal regnskapsskikk, jf. revisjonsforskriften § 3. Videre skal revisor blant annet se etter at beløpene i årsregnskapet stemmer med regulert budsjett slik det fremstår etter gyldig vedtak/endringer fattet på riktig beslutningsnivå, og at vesentlige avvik er redegjort for i årsberetningen.

Ifølge departementets merknader til denne bestemmelsen, så ligger det i dette at revisor skal se etter at det foreligger gyldige bevilgninger for den bruk av midler som regnskapet viser. Dette dreier seg om kontroll med bruken av midlene i forhold til talldelen av budsjettet. Videre fremgår følgende av departementets merknader:

En kontroll som går videre enn dette; for eksempel kontroll av de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet er i samsvar med kommunestyrets/fylkestingets vedtak for øvrig, forutsetninger og gjeldende regelverk, og om disposisjonene er akseptable ut fra normer og standarder for god kommunal økonomiforvaltning, vil høre enten under forvaltningsrevisjon, jf. § 7 eller ligge til det generelle kontrollansvar som påhviler kontrollutvalget, jf. forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 4. Dette kan bl.a. dreie seg om vurderinger av om den måte kommunen forvalter sin økonomi på, bidrar til kommunelovens intensjon om formues bevaring ivaretas.

Med andre ord vil det være opp til kontrollutvalget og eventuelt stille spørsmål om kommunens økonomiforvaltning utover det som gjelder årsregnskapets budsjett-tall og større budsjettavvik.

1.3. Sentrale bestemmelser innen selskapskontroll

I kommuneloven § 80 første ledd heter det følgende:

I interkommunale selskaper etter lov 29. januar 1999 nr. 6 og i aksjeselskaper der en kommune eller fylkeskommune alene eller sammen med andre kommuner eller fylkeskommuner eier alle aksjer, og i heleide datterselskaper til slike selskaper, har kommunens eller fylkeskommunens kontrollutvalg og revisor rett til å kreve de opplysninger som finnes påkrevd for deres kontroll, så vel fra selskapets daglige leder som fra styret og den valgte revisor for selskapet. I den utstrekning det finnes nødvendig, kan kontrollutvalget og kommunens revisor selv foreta undersøkelser i selskapet.

Videre kan kommunestyret fastsette regler om kontrollutvalgets og revisors kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskapet og herunder fastsette hvilke dokumenter mv. som skal sendes kommunens kontrollutvalg og revisor. Både kontrollutvalget og revisor skal varsles og har rett til å være til stede på selskapets generalforsamling samt på møter i representantskap og tilsvarende organer.

1.4. Om systematikken ved den overordnede analysen

Formålet med den overordnede analysen er å gi kontrollutvalget og eventuelt kommunestyret et overordnet verktøy til å velge områder innen kommunens virksomhet som det kan være hensiktsmessig å sette spesielt fokus på, ved å gjennomføre et forvaltningsrevisjonsprosjekt eller en selskapskontroll.

Denne analysen tar for seg risiko på et overordnet og generelt grunnlag. Det vil si at den ikke er uttømmende i forhold til de områder som det kan være hensiktsmessig å utføre forvaltningsrevisjon eller selskapskontroll innenfor.

Kommuner kan sies å være en organisasjon som i utgangspunktet skal forvalte og tilby innbyggerne det samme tjenestetilbudet uansett hvor i landet kommunen ligger. På denne bakgrunn kan man si at kommuner har en stor grad av felles trekk, og dermed også er utsatt for en del risikofaktorer som er like. Dette kan vi omtale med begrepet generell risiko. Dette er risikofaktorer som kommunen kan utsettes for fordi kommunen leverer en type tjeneste. Risikofaktorer som er generelle for kommunene kan vi finne i Fylkesmannens tilstandsrapport for kommunene. Vi kan også finne generelle risikofaktorer i blant annet Helsetilsynets årlige tilsynsrapport.

Det er forskjeller mellom kommunene som kommer til syne f eks der lokaldemokratiet har valgt å tilby tjenester som ikke er lovbestemt, der kommuner velger å sette bort tjenesteproduksjonen til andre, eller samarbeider med andre om å utføre tjenestene. Andre forskjeller på kommuner er demografiske og geografiske forhold. Dette kan gi forskjellige utfordringer i forhold til omfang av og valg av løsninger for å tilby befolkningen tjenestene de har krav på. I tillegg er det forskjeller i kommunens økonomiske forutsetninger og kompetanse på de enkelte områdene. Dette kan vi omtale med begrepet kommunespesifikk risiko. Dette er risikofaktorer som kommunen kan utsettes for på bakgrunn av kommunens valg av måte å organisere, produsere og levere en type tjeneste på.

Analysen er basert på en vurdering av kommunen med utgangspunkt i plandokument, KOSTRA-rapportering¹, økonomisk informasjon, bruker-/spørreundersøkelser, informasjon fra nøkkelpersoner, kontrollutvalgets vurderinger og revisjonens generelle kunnskap om risikoområder innenfor de enkelte deler av kommunen. Analysen gjelder også selskaper som kommunen har betydelige eierinteresser i.

Det er viktig å påpeke at de områder som anbefales i denne analysen ikke er et resultat av revisjon. De konklusjonene som fremkommer er basert på en vurdering av iboende risiko for et område, samt innsamlet informasjon om hva kommunen har av tiltak for å redusere slik risiko. Med risiko menes her sannsynligheten for at et forhold kan inntreffe og konsekvensen (alvorlighetsgraden) dersom angjeldende forhold (trussel) inntreffer. Endelige og kvalitetssikrede konklusjoner vil kreve at det utføres revisjon på området.

Analysen deler kommunens tjenesteproduksjon inn i følgende tre perspektiver:

- **Brukerperspektivet**, det vil si risikoen for at brukerne ikke får de tjenestene de har krav på gjennom lov og forskrifter og vedtatte mål i kommunen.
- **Organisasjonsperspektivet**, det vil si risikoen for at tjenesteproduksjon ikke blir produsert på økonomisk effektiv måte.
- **Samfunnsperspektivet**, det vil si om kommunen som organisasjon i samhandling med andre offentlige og private organisasjoner klarer å ivareta innbyggernes behov og andre generelle samfunnsinteresser.

Under angjeldende perspektiv er det på et overordnet nivå vurdert sannsynligheten for at uønskede forhold inntreffer og alvorlighetsgraden dersom forholdet skulle inntreffe. Disse to forholdene kan igjen deles opp i følgende:

1. Vurdering av sannsynligheten for at et forhold inntreffer:

- Kompleksitet på området (iboende risiko)
- Risikoreduserende tiltak på området fra kommunen eller andre kontrollorgan vurderes ut fra hvor stort fokus det er på området / tjenesten.

2. Vurdering av mulig konsekvens (alvorlighetsgrad) hvis et forhold inntreffer:

- Hvilke konsekvenser har en svakhet eller mangel på kvalitet ved området / tjenesten for innbyggerne. Hvor mange blir berørt og hvor alvorlige er konsekvensene.

¹ KOSTRA-tall som presenteres i denne rapporten er reviderte tall, publisert 23. juni 2011

- Hvilke konsekvenser har en svakhet eller mangel på kvalitet ved området / tjenesten for kommunen som organisasjon. Konsekvensene kan være relatert til økonomi, omdømme eller eksterne rammebetingelser.

Videre har vi valgt å vekte ovenstående punkter på en skala fra 1 til 3, hvor 1 vurderes som lav sannsynlighet (for at et forhold kan inntreffe) og liten konsekvens (dersom et forhold inntreffer) og 3 vurderes som høy sannsynlighet og høy konsekvens. Ut fra tallfestingen får vi en gjennomsnittlig sannsynlighet og konsekvens for hvert område/hver tjeneste som er omtalt i kapittel 3. Disse tallene viser et samlet gjennomsnitt for hvordan sentrale personer i kommunen og revisjonen har vurdert det angjeldende området. Nedenstående tabell illustrerer hvordan tallfestingen er lagt opp.

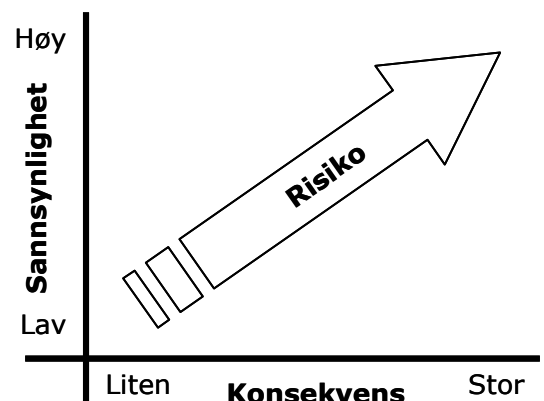
Tabell for vurdering av sannsynlighet og konsekvens på området/for tjenesten:

Sannsynlighet vurdert ut fra:	(1 = lav, 3 = høy)
<ul style="list-style-type: none"> • kompleksitet på området (iboende risiko) • risikoreduserende tiltak på området 	
Sannsynlighet – gjennomsnitt	
Konsekvensen hvis et forhold inntreffer:	(1 = liten, 3 = stor)
<ul style="list-style-type: none"> • for den enkelte innbygger • for kommunen som organisasjon 	
Konsekvens – gjennomsnitt	

Vi har som tidligere nevnt, i kapitlene 2.3-2.5 beskrevet utvalgte områder fra det enkelte perspektiv som er tatt med i analysen å vurdere risiko innenfor disse områdene ut fra ovennevnte modell. I kapittel 3 er de vurderte risikoene fra hvert enkelt område samlet og illustrert i et diagram som vist til høyre. Den detaljerte fremstillingen av hvordan risiko er vurdert, kan ses i vedlegg 1.

Dersom det på et område (eller for en tjeneste) er høy sannsynlighet og stor konsekvens, bør det vurderes å iverksette nærmere undersøkelse. Hvis det er høy sannsynlighet, men mindre konsekvens, eller lav sannsynlighet men en stor konsekvens, vil det også være aktuelt å vurdere behovet for nærmere undersøkelse.

I tillegg utføres det en vesentlighetsvurdering av de områdene som peker seg ut som mest aktuelle, slik at helhetsvurderingen av risiko og vesentlighet er avgjørende for de områdene vi til sist anbefaler å se nærmere på.

Vi har i noen grad utarbeidet denne analysen med bakgrunn i forslag til veileder for gjennomføring av overordnet analyse fra Norges Kommunerevisorforbund (NKRF).

Innen enkelte områder har vi valgt å fokusere på KOSTRA-tall og herunder kommunens ressursbruk vurdert opp mot sammenlignbare kommuner. Av sammenlignbare grupper har vi valgt å ta med gjennomsnittstallene fra KOSTRAS valgte kommunegruppe² for den aktuelle kommune, fylket kommunen tilhører og landsgjennomsnittet. Dersom kommunen innen et område synes å bruke mindre ressurser enn sammenlignbare kommuner, kan dette bety at kommunens tjenester ikke er i samsvar med lov og forskrifter eller kommunens egne vedtak. Dette kan i sin tur medføre at innbyggernes behov ikke fullt ut ivaretas. På den annen side kan nevnte forhold også innebære at

² Se vedlegg 2 for en oversikt over hvilke kommuner som inngår i KOSTRAS kommunegruppe.

ressursene er bedre utnyttet i kommunen enn i sammenlignbare kommuner. Et sikrere svar på hva lavere ressursbruk reelt sett bunner i, vil kreve en grundigere gjennomgang av angjeldende områder. Det bemerkes av administrasjonen at sammensetningen av kommuner i kommunegruppe 10 hvor Sande inngår er slik at det på enkelte områder kan være misvisende å sammenligne. Sande kommunes nærhet til Osloregionen gjør f.eks. at de vil ha et høyere lønnsnivå enn de øvrige kommunene i kommunegruppe 10.

2. OM KOMMUNEN

Sande kommune er historisk sett en landbrukskommune. Landbruket er i dag stadig tilbakegang og det vil være vanskelig for lokale aktører å snu denne utviklingen. For at næringen skal kunne omstille seg og overleve er det viktig med et godt samarbeid mellom kommunen og næringen og et større innslag av produktutvikling og spesialisering.

Sande kommune har et ønske om og behov for flere arbeidsplasser. En sterk økning i befolkningsveksten vil være et grunnlag for en målrettet næringspolitikk for å tiltrekke seg nyetableringer og øke antall arbeidsplasser.

Sande har også et stort arbeidsmarked ved at en ligger så nær opp til (er en del av) Oslo-regionen.

Næringslivet er generelt under forandring. Økonomien flytter seg fra produksjonssiden (primær- og sekundærnæringen) over til servicenæringen (tertiærnæringen). Samtidig kan man forvente at primær- og sekundærnæringen fortsatt vil utvikle seg og dermed være en faktor i næringsutviklingen.

Når det gjelder befolkningen i Sande kommune har denne de siste årene vist en økning. I 2010 var det en økning på 226 personer, noe som tilsvarer 2,7 %. Den største økningen er knyttet opp mot innenlandsk innflytning og et netto fødselsoverskudd. Hovedtyngden av befolkningsveksten de sist årene har vært innenfor yrkesaktiv alder, dvs. 20-66 år.

2.1. Økonomi

Sande kommunes økonomiplan og regnskap viser følgende hovedtall for utvikling i økonomien når det gjelder driftsregnskapet:

<i>Tall i hele tusen</i>	Regnskap		Budsjett
	2009	2010	2011
Driftsinntekter	445 066	470 923	469 676
Driftsutgifter	431 374	458 953	464 475
Brutto driftsresultat	13 692	11 970	5 201
Netto finansposter	1 812	1 779	621
Netto driftsresultat	15 504	13 749	5 822
Interne finanstransaksjoner	15 504	13 749	5 822
Regnskapsmessig resultat	0	0	0

Kommunens regnskap er gjort opp i balanse de to siste årene og kommunen har ikke uinndekket regnskapsmessig merforbruk fra tidligere år.

Hovedkonklusjonen i Økonomiplanen for 2012-2015 er at kommunens økonomiske situasjon er strammere og mer bekymringsfull enn noen gang. Dette stiller krav til streng budsjett disiplin, god likviditetsstyring og finansforvaltning, og medfører også at ambisjonsnivå/forventninger må senkes når det gjelder kommunale tjenester. De frie inntektene forventes å øke litt i planperioden og har

budsjettet med ca. 401 mill kroner i frie driftsinntekter i 2012. Økningen i ”frie inntekter” gir ingen realvekst i virksomhetenes rammer, noe som igjen betyr stramme rammer. Det uttales i økonomiplanen at man må ha fokus på kriterier for tildeling og kvalitet/nivå på tjenester som tilbys slik at man holder seg innenfor budsjetttrammene.

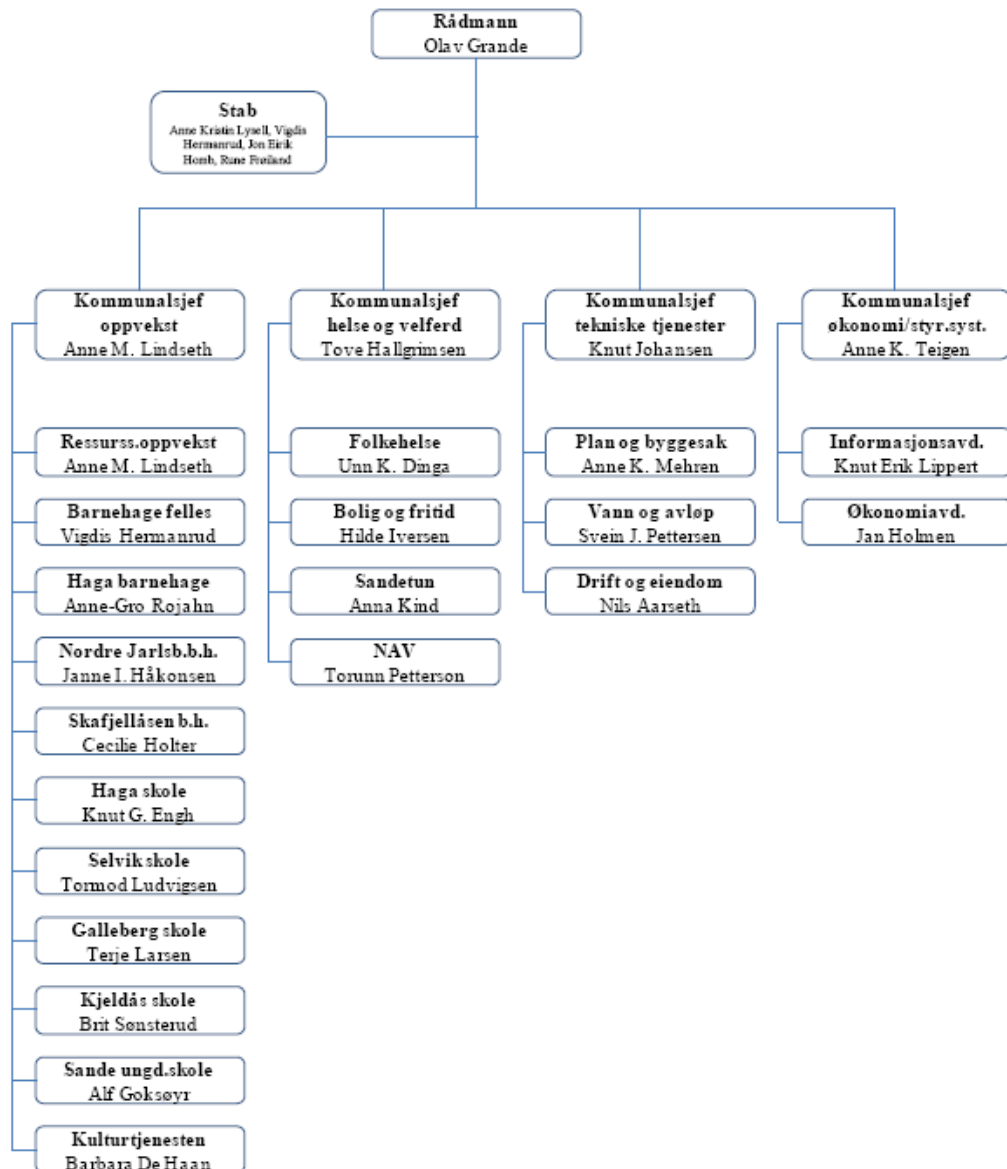
Sande kommune har planlagt investeringer for ca. 275 mill kroner i planperioden 2012 – 2015, som er fordelt med følgende beløp per år:

<i>Tall i hele tusen</i>	2012	2013	2014	2015
Planlagte investeringer	81 000	71 900	68 800	53 800
Finansiering:				
Salg av eiendom	28 700			
Tilskudd/innskudd				
Momskomp investering	37 300			
Bruk av investeringsfond	8 000			
Bruk av lån	155 000			

2.2. Organisasjonskart

Sande kommune har per 1. januar 2012 følgende organisering:

Administrativ organisering pr. 01.01.2012

2.3. Sentrale dokumenter

I den overordnede analysen har vi benyttet følgende dokumenter fra Sande kommune:

- Kommuneplan 2011-2023 høringsforslag 9. november 2011
- Kommuneplan 2007-2019
- Planprogram for kommuneplanrulleringen 2011-2023
- Økonomiplan 2011-2014 m/årsbudsjett 2011
- Adm. forslag til økonomiplan 2012-2015 m/årsbudsjett 2012
- Årsregnskap 2010
- Årsberetning 2010
- Beredningsplan
- Klima- og energiplan 2010-2015
- Boligsosial handlingsplan

Sande kommunes kommuneplan for 2007 til 2019 ble vedtatt i kommunestyret 13. juni 2007. Denne planen er et strukturert og oversiktlig dokument med visjoner og mål for kommunen. Det foreligger en plan for revidering av kommuneplanen med sikte på å ha denne vedtatt i 2012. I kommunens handlingsprogram (økonomiplan) for 2011 til 2023 er visjoner og mål overført fra kommuneplanen og belyst på en god måte, men en nærmere beskrivelse av selve tjenesteproduksjonen og vurdering av kvaliteten på denne savnes.

Den overordnede analysen vil i hovedsak basere seg på handlingsprogram med supplerende kilder som årsrapport, regnskap, kommunens nettsider, etc. Ut fra de overordnede planene til kommunen ser det ut til at Sande kommune arbeider aktivt for å oppfylle kommunelovens krav til en kommune.

Den overordnede analysen vil i hovedsak basere seg på kommuneplan og handlingsprogram, årsmelding, men også andre kilder er brukt, slik som KOSTRA-tall, kommunes nettsider, offentlig statistikk etc. Ut fra de overordnede planene til kommunen ser det ut til at det arbeides aktivt for å oppfylle kommunelovens generelle krav.

3. RISIKOVURDERING

Som anbefalt i NKRFs forslag til veileder for gjennomføring av overordnet analyse, har vi valgt å ta utgangspunkt i kommunens virksomhet på et overordnet nivå. Etter kommuneloven § 1 kan kommunens virksomhet ut fra et overordnet perspektiv deles inn i følgende:

- Legge til rette for et funksjonsdyktig kommunalt folkestyre
- Stå for en rasjonell og effektiv forvaltning av de kommunale fellesinteresser innenfor rammen av det nasjonale fellesskapet
- Bidra til en bærekraftig utvikling

Ved å ta utgangspunkt i kommunens overordnede planer (kommuneplan og økonomiplan) har vi vurdert om kommunen har fokus på de krav som kommuneloven stiller til en kommune.

3.1. Brukerperspektivet

Nedenfor følger de, etter vår vurdering, mest voluminøse og viktige tjenestene en kommune etter lover og forskrifter eller gjennom lokale prioriteringer skal tilby sine innbyggere.

Ifølge kommunens organisasjonskart er kommunen organisert i tre nivåer med rådmann som øverste leder. Kommunen er videre delt inn i fire sektorer, en for helse og velferd, en for oppvekst, en for

kultur, teknikk og samfunnsplanlegging og en for økonomi og styringssystemer. Organisasjonen består av totalt ca. 730 personer. De to største sektorene er kultur/oppvekst og helse/sosial.

I denne analysen er kommunens tjenesteproduksjon delt inn etter rapporteringsstrukturen i KOSTRA. Inndelingen kan derfor avvike noe fra hvordan den enkelte kommune har organisert sin tjenesteproduksjon.

3.1.1. Barnehager

Det fremgår av kommunens årsberetning for 2010 at organiseringen av de kommunale barnehagene ble endret i 2010. De tre kommunale barnehagene, Haga, Skafjellåsen og Nordre Jarlsberg er nå egne virksomheter.

Av økonomiplanen for 2012-2015 fremgår det at Sande kommune har full barnehagedekning etter departementets definisjon. Nord i kommunen er etterspørselen større enn tilbudet noe som medfører at familier takker ja til plasser i andre kommuner. Dette medfører økte kostnader for Sande kommune som må betale en de aktuelle kommunene for plass etter en nasjonal sats. Betalingen etter nasjonal sats er høyere enn den satsen de private barnehagene i Sande kommune mottar.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell C Barnehager:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	77,3	85,9	84,6	86,7	88,0	89,4	89,3
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning	96,8	93,3	93,8	94,1	85,3	93,3	84,6
Andel assistenter med førskolelærerutd, fagutd, eller annen pedagogisk utdanning	..	26,5	27,4	24,7	27,2	23,2	24,2
Leke- og oppholdsareal per barn i barnehage (m2)	..	5,3	5,6	5,9	5,7	5,9	5,5
Netto driftsutgifter barnehagesektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter	1,9	1,9	1,0	1,3	2,3	2,5	3,0
Netto driftsutgifter til barnehager per innbygger	516	584	337	438	906	891	1 190
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år	8 022	8 530	4 904	6 383	14 826	15 380	19 078
Brutto investeringsutgifter til barnehagesektoren per innbygger	38	3 570	528	97	500	240	342
Korrigert brutto driftsutg. per barn, ekskl. minoritetsspråklige, som får ekstra ressurser (f211) i komm. barnehager	342 600	973 500	1 138 500	2 772 000	266 701	455 322	325 461
Andel barn ,ekskl. minoritetsspråklige, som får ekstra ressurser, i forhold til alle barn i komm. barnehager	4,2	0,9	0,8	0,4	4,1	2,8	3,9

KG 10 = Kommunegruppe 10, som består av kommuner som anses å være sammenlignbare. Se vedlegg 2 for en oversikt over hvilke kommuner som inngår i den aktuelle kommunegruppen.

Ifølge KOSTRA-tall fra 2010 hadde Sande kommune en dekningsgrad for barnehager på 86,7 % for barn i alderen ett til fem år. Kommunen har nådd det statlige målet om "full" barnehagedekning. Det skal i alle kommuner være et spesialpedagogisk tilbud til barn ved behov. Det er en langt lavere andel barn med spesialressurser i kommunale barnehager i Sande enn i øvrige kommuner, og andelen har vært synkende i de siste årene. Ifølge KOSTRA-tall bruker kommunen betydelig mer i driftsutgifter

per barn i denne gruppen enn sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet. De siste årene har utgiften per barn i gruppen økt betraktelig.

Kommunen har rapportert vesentlig høyere brutto driftsutgifter per barn med særskilte behov enn sammenlignbare KOSTRA-kommuner og landsgjennomsnittet. Dette kan være en indikator på at denne gruppen får det tjenestetilbudet den har krav på. En annen årsak kan være at utgiftene per barn også blir høyere pga at man har en lav andel av barn som får ekstra ressurser. Tilretteleggingskostnader i barnehagene kan også påvirke kostnadene.

Mye av årsaken til de store avvikene når det gjelder barnehage i KOSTRA-tallene skyldes at Sande kommune har svært mange barn i private barnehager. Kostnaden for alle barn blir da innrapportert, men antall barn inkluderer bare de som går i kommunal barnehage og enhetskostnaden blir da ikke reell.

6 av 9 barnehager er ifølge ”Planprogram for kommunerulling Sande kommune 2011-2023 private. En av de private barnehagene fikk ikke fornyet godkjenning for videre drift høsten 2011 på grunn av utilfredsstillende/dårlige lokaler.

Barnehageområde er et område hvor kommunen har en tilsynsfunksjon for egne og private barnehager.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Høy	Konsekvens: Middels
------------------	--------------------	---------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko høy. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.2. Grunnskole

Det fremgår av Verdi- og konsekvensutredningen til Kommuneplan 2011-2023 at de 4 barneskolene man i dag har i Sande kommune ikke har kapasitet til å ta i mot elevmassen som forventes ved økt utbygging og flere innbyggere i kommunen. I administrasjonens forslag til økonomiplan for 2012-2015 og budsjett for 2012 er det lagt opp til en trinnvis utbygging av Selvik skole i 2013/2014 innenfor en ramme på 32 mill. kroner. Det ble påbegynt rehabilitering av Kjeldås skole i 2011 som fullføres i 2012. Rehabilitering av Haga skole vil ifølge administrasjonens forslag ikke bli gjennomført før i 2015.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell D Grunnskole:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Gjennomsnittlige grunnskolepoeng	..	37,5	37,7	40,3
Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring	..	95,2	96,4	100,0	97,4	95,9	96,6
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-10. årstrinn	..	16,0	14,9	14,6	13,1	14,7	13,7
Elever per kommunal skole	228	224	226	230	175	253	214
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring							
Andel elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring	2,7	5,3	4,0	3,3	4,1	6,3	7,3
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	4,6	5,3	6,6	6,8	8,9	9,0	8,2
Andel timer spesialundervisning av antall læretimer totalt	12,8	13,2	13,1	16,8	18,1	17,7	17,0

Andel lærere med universitets- /høgskoleutdanning og pedagogisk utdanning	84,6	86,9	86,3	86,2
Netto driftsutgifter grunnskolesektor (202, 214, 215, 222, 223) i prosent av samlede netto driftsutgifter	32,8	32,5	30,0	32,0	29,9	29,3	28,8
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskolesektor (202, 214, 215, 222, 223), per elev	..	77 849	82 430	88 318	96 229	88 374	94 734
Lønnsutgifter til grunnskole, skolelokaler og skoleskyss (202, 222, 223), per elev	49 307	57 158	60 999	66 106	74 046	65 775	70 084

Sande kommune har ifølge KOSTRA-tall for 2010 en del lavere brutto driftsutgifter per elev til grunnskolesektoren enn gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner men på nivå med gjennomsnittet for Vestfold. Lønnsutgiftene til grunnskole, skolelokaler og skoleskyss per elev er også lavere enn for sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet, men på linje med gjennomsnittet for Vestfold. Når man ser på netto driftsutgifter til grunnskolesektoren i prosent av samlede netto utgifter kan vi se at kostnadene til grunnskole utgjøre en større andel av samlede kostnader enn gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner, Vestfold og landet forøvrig. KOSTRA-tall viser at kommunens nivå på andel av elever med spesialundervisning har hatt en jevn økning de siste årene, men er en del lavere enn gjennomsnitt både for sammenlignbare kommuner, fylkesnivå og på landsbasis.

Ut fra KOSTRA-tall bruker Sande kommune mindre ressurser per elev på grunnskole enn sammenlignbare kommuner. Beskrivelser i plandokumentene og KOSTRA-tall kan være en indikator på at kommunen er kostnadseffektiv i driften av skolene, men det kan også være en indikator på at man har et redusert tilbud og utsatt vedlikehold av skolelokalene. Ut i fra årsberetningen for 2010 kan vi lese at Sande kommune ved tilsyn ved skolene etter Kommunehelsetjenesteloven § 4A fikk noen anmerkninger og pålegg av bygningsmessig karakter på flere av skolene. Det ble også gjennomført tilsyn ved skolene etter opplæringslovens § 5, og her fikk kommunen pålegg om å gjennomføre spesialundervisning i samsvar med Opplæringslovens § 5 samt sikre et forsvarlig system som sikrer at spesialundervisning gjennomføres i samsvar med vedtak.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.3. Skolefritidsordningen (SFO)

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell D Grunnskole og

1. Gebysatser/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Foreldrebetaling SFO: ukentlig oppholdstid 20 timer, i kroner per måned	1 790	2 084	2 092	2 023	1 837
Foreldrebetaling SFO: ukentlig oppholdstid 10 timer, i kroner per måned	..	1 209	1 293	1 400	1 231	1 269	1 105
Foreldrebetaling SFO: ukentlig oppholdstid 25 timer, i kroner per måned	..	1 874
Forelderbetaling SFO: ukentlig	1 641

oppholdstid 15 timer eller mer i kroner per måned								
Foreldrebetaling SFO: ukentlig oppholdstid 6 - 15 timer i kroner per måned	1 061
Andel av 6 åringer som fortsetter i SFO andre året	..	101,3	91,7	104,7	93,5	96,3	95,0	
Netto driftsutgifter til skolefritidstilbud (215), i prosent av samlede netto driftsutgifter	0,3	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,5	
Korrigerte brutto driftsutgifter til skolefritidstilbud (215), per komm. bruker	17 368	22 683	22 228	24 413	20 980	23 161	24 168	

Fra kommunens plandokumenter går det frem at alle barneskoler har en SFO-ordning. Fra kommunens nettsider går det frem at en full plass i SFO inklusiv matpenger/sosiale tiltak i 2011 koster 2 302 kroner pr måned. SFO er underlagt selvkostprinsippet, det vil si at kommunen ikke har adgang til ta mer betalt enn det kommunen har i kostnader til produksjon av tjenesten.

Det skal tilrettelegges i SFO-tilbudet for grupper med særskilte behov. Et slikt tilbud er beskrevet i eget punkt i Håndbok for SFO i Sande kommune.

Ifølge KOSTRA-tall bruker Sande kommune noe mer ressurser på SFO enn landsgjennomsnittet og betydelig mer enn gjennomsnittet for kommunegruppen og noe mer enn gjennomsnittet for Vestfold.

Det at tjenestene er underlagt selvkostprinsippet, innebærer en risiko for at kommunen kan komme til å ta for høy betaling for sin tjenesteyting.

Ut fra størrelsen på betalingen for SFO og kostnadsnivået er det er lav risiko for at kommunen tar mer betalt enn det selvkostprinsippet forutsetter. Imidlertid kan det ikke utelukkes at tilbudet til SFO-brukere ikke er tilrettelagt etter opplæringsloven § 13-7. Særlig gjelder dette trinnet "4-7 elever" med særskilte behov.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Lav	Konsekvens: Middels
------------------	---------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko lav. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.4. Voksenopplæring

Sande kommune har et voksenopplæringscenter. Det fremgår av kommunens nettsider at senteret har ulike tilbud innenfor opplæring for voksne. Voksenopplæringen har seks ansatte inkludert rektor. Ut over dette, beskrives voksenopplæring i mindre grad i plandokumentet.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell D Grunnskole:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Netto driftsutgifter til voksenopplæring (213), i prosent av samlede netto driftsutgifter	0,9	0,4	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4
Netto driftsutgifter til voksenopplæring (213), per innbygger	245	115	172	127	185	214	174

Enhetskostnaden pr bruker til voksenopplæringen er del lavere enn landsgjennomsnittet.

Innvandring fra EU kan bli en utfordring i forhold til området.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Lav **Konsekvens:** Liten

Som ovenstående viser, er vurdert risiko lav. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.5. Kultur og oppvekst

Det fremgår av kommunens plandokumenter at Sande kommune har stor fokus på kulturtilbudet i kommunen og jobber aktivt for å utvikle kulturtilbudet for innbyggerne i aldersgruppen 23-50 mens de øvrige målgruppene tas vare på gjennom allerede eksisterende tilbud.

I løpet av 2011 ble det politisk vedtatt plan for "God Oppvekst i Sande" og det ble ansatt en koordinator i 50 % stilling. En av målsetningene med planen er at den skal gi aktuelle aktører og virksomheter/institusjoner retning og prioritering for videre arbeid med konkrete handlingsplaner på oppvekstområdet.

Kulturtjenesten består av Frivilligsentralen, Fritidsklubben, Sandetun aktivitetssenter, Kulturskolen og Biblioteket. Virksomheten har i tillegg ansvar for idrett, friluftsliv, kulturminnevern, næringsutvikling, informasjonstiltak, utleie, kulturelle tilskuddsordninger og Den Kulturelle Skolesekken.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell K Kultur og J Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Besøk i folkebibliotek per innbygger	..	8,1	5,2	5,1	4,3	5,0	4,5
Utlån alle medier fra folkebibliotek per innbygger	7,2	7,2	8,4	8,2	5,1	6,8	5,1
Tilvekst alle medier i folkebibliotek per 1000 innbygger	..	428	413	397	301	243	256
Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kroner	1 070	1 401	1 581	1 643	1 416	1 390	1 734
Netto driftsutgifter til folkebibliotek per innbygger	238	386	378	296	236	254	254
Netto driftsutgifter til idrett per innbygger	200	98	168	136	178	170	163
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger	..	165	203	161	107	124	192
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, per innbygger 6-15 år	1 244	1 728	1 797	1 629	2 161	1 377	1 786
Netto driftsutgifter til muséer per innbygger	22	24	26	26	53	56	64
Netto driftsutgifter til kunstformidling per innbygger	42	47	53	27	16	84	84
Netto driftsutgifter til andre kulturaktiviteter per innbygger	247	198	276	385	220	163	245
Plan med spesiell fokus på biol. mangfold, friluftsliv og/eller kulturminner/kulturmiljø	Ja	Ja	Ja	Nei
Antall lokale tiltak kommunen har initiert eller støttet, kulturminner eller kulturmiljø	1

Sande kommune har hatt en økning i driftsutgiftene til kultursektoren per innbygger de senere årene og ligger nå noe over gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner, men under landsgjennomsnittet. Kommunen har tilbud i forhold til lovfestede oppgaver som bibliotek og kulturskole. Besøk i folkebiblioteket per innbygger har gått noe ned de siste årene og er på nivå med gjennomsnittet for Vestfold og noe over snittet for sammenlignbare kommuner og landet for øvrig. Utlån per innbygger er derimot betraktelig over snittet for både sammenlignbare kommuner, fylket og landsgjennomsnittet. Driftsutgiftene til biblioteket per innbygger har gått betydelig ned i forhold til tidligere år, men er fortsatt over gjennomsnittet for både sammenlignbare kommuner, fylket og landet for øvrig.

Ifølge ”Planprogram for kommuneplanrulleringen” er behovet for et moderne kultursenter i Sande er stort. I Sande er det en høy kulturaktivitet og mange ildsjeler, som savner gode formidlingsarenaer, kurs- og øvingsrom og en uformell møteplass. Gode møteplasser blir til ved samlokalisering av fagmiljøer, frivillige kulturaktører og kulturnæring. Stedets beliggenhet, utforming og utrustning har konsekvenser for kostnadene knyttet til bygging, drift og infrastruktur rundt bygningen.

Frivillighet i fremtiden er en utfordring. Oppgaven må kanskje i større grad ivaretas av det offentlige i fremtiden.

Kultur kan være viktig for generell trivsel og utvikling i samfunnet. Mangel på tilbud innen enkelte kulturområder kan føre til at kommunen ikke når sine satsninger i kommuneplanen. Kommunens innbyggere har relativt kort avstand til kulturtilbudet både i Drammen og i Oslo.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.6. Økonomisk sosialhjelp

Det fremgår av administrasjonens forslag til Økonomiplan 2012-2015 at NAV har søkt og fått tilskudd til to prosjektstillinger til rusarbeid i kommunen. Sande kommune forventer økt ledighet grunnet finanskrisen, og ungdom vil være en prioritert brukergruppe. Man ser for seg at resultatet av økt ledighet vil være økt behov for sosialhjelp, kvalifiseringsprogram og individuelle tiltak. Med et stramt bolig- og arbeidsmarked ser man også for seg at bosetning og integrering av flyktninger fortsatt vil være ressurskrevende.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell G Sosialtjenesten:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Sosialhjelpsmottakere	182	155	194	204	178	442	295
Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år, av innbyggerne 20-66 år	3,9	3,1	3,9	4,0	3,7	4,3	4,2
Andel sosialhjelpsmottakere med stønad i 6 måneder eller mer	..	41	37	35	27	35	26
Gjennomsnittlig stønadslengde	5,7	5,2	5,0	4,7	4,0	4,8	3,9
Har kommunen i løpet av det siste året gjennomført en egen brukerundersøkelse for sosialtjenesten	..	Nei	Nei	Ja
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger	1 150	814	1 111	896	1 096	1 625	1 743
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger 20-66 år	1 931	1 354	1 853	1 493	1 839	2 664	2 823

Netto driftsutg. til råd, veiledning og sos.forebyggend arb. pr. innb, 20-66 år	599	430	679	591	794	892	1 016
Andel netto driftsutg. til råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	31,0	31,7	36,7	39,6	43,2	33,5	36,0
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr innbygger 20-66 år	1 168	1 019	1 100	864	936	1 395	1 375
Andel netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp	60,5	75,2	59,3	57,8	50,9	52,4	48,7
Andel sosialhjelpsmottakere som har fått oppnevnt koordinator for individuell plan	..	5,8	8,8	13,7	5,4	6,1	4,0
Andel av sosialhjelpsmottakere som har fått utarbeidet individuell plan	..	:	7,7	13,7	4,6	6,1	4,0

Ressursbruken pr innbygger til økonomisk sosialhjelp er ifølge KOSTRA-tall lavere enn sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet. Det har vært en økning i antall personer som mottar sosialhjelp de siste tre årene. Selv om Sande kommune ifølge KOSTRA-tallene benytter mindre ressurser per bruker enn sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet viser oversikten at andel netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp er høyere enn for sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet. Oversikten viser en positiv utvikling de siste tre årene ved at andelen har blitt lavere.

Økonomisk sosialhjelp tildeles de som ikke har muligheter til å dekke sine kostnader til livsopphold gjennom ordinært arbeid, ytelser fra andre, slik som trygd, sykepenger etc. Mottakere av sosialhjelp er en sammensatt gruppe, og formålet med økonomisk sosialhjelp er å gjøre den enkelte økonomisk selvstendig. Det er derfor viktig at denne tjenesten fungerer godt og at brukerne ut fra en individuell vurdering får de tjenestene de har krav på. Den enkelte bruker har rett til en individuell plan for tiltak.

Området er komplekst, og bør ses tverrfaglig og i forhold til andre tjenester.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området økonomisk sosialhjelp i 2010 med følgende anbefalinger fra revisjonen:

- Beregningsgrunnlaget for det beløp som kommer til utbetaling bør fremgå av vedtaket.
- Rutinene for arkivering i journalmapper bør innskjerpes.
- Rutinene for registrering av utbetalinger i Socio bør innskjerpes.
- Det bør vurderes om det skal gjennomføres en brukerundersøkelse å kartlegge brukernes opplevelse av møtet med kommunens representanter innenfor området økonomisk sosialhjelp.

3.1.7. Boligososiale tjenester

Sande kommune har en boligososial handlingsplan fra 2008. Den boligososiale handlingsplanen omhandler boliger og botiltak for de grupper av befolkningen som har vansker med å skaffe seg eller beholde en tilfredsstillende bolig på egenhånd.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell N Bolig:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere	21	18	20	19	21	24	20
Kommunalt eide boliger som andel av totalt antall kommunalt disp. boliger	91	96	98	98	87	81	86
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere	49	47	53	53	63	53	45
Brutto driftsutgifter per kommunalt disponert bolig	33 284	35 020	32 914	32 166	34 692	22 097	32 771
Antall søknader per 1000 innbyggere	9	4	11	21	7	9	7
Andel søkere som har fått avslag på kommunal bolig	-	56	46	21	24	25	32
Andel husstander tildelt bolig av antall søknader på bolig	41	81	68	27	61	47	48

Som det fremkommer av KOSTRA-tallene har antall søknader per 1000 innbyggere økt betraktelig de siste årene og er langt høyere enn gjennomsnittet. Kommunen eier en svært høy andel av kommunalt disponerte boliger selv.

Området er komplekst, og bør ses tverrfaglig og i forhold til andre tjenester. I 2010 var det ifølge årsberetningen stor pågang av søknader og behov for tjenester noe som også er reflektert i KOSTRA tallen. En opplever en stor endring i forhold til saksbehandling. Det er store komplekse saker som krever at kommunen har juridisk kompetanse like mye som faglig. Det har derfor vært til stor hjelp at etableringen av Kommuneadvokatene i Drammensregionen er gjennomført.

Ifølge Planprogram for kommuneplanrulleringen er kommunens erfaring med tilrettelagte boliger (omsorgsboliger) at bygningenes fysiske utforming med konsentrert boareal rundt et fellesareal er best egnet for å møte den økende gruppen tjenestemottakere med demens sykdom i ulike stadier. Eksisterende omsorgsboliger er ikke egnet til å møte denne pasientgruppen. I tillegg ser vi at det fysiske arbeidsmiljøet i disse boligene er uegnet til tjenesteyting på dette nivået på grunn av lange avstander, hyppige tilsyn og uoversiktlige lokaler uten egnet fellesarealer. Sande kommune har bygd 8 leiligheter i Prestegårdsalleen 19. Av disse er det 3 enheter som gir tjenester til barn og unge som avlastning i institusjon. Disse enhetene er planlagt slik at de kan endres til omsorgsboliger på lengre sikt. Ved en jevn befolkningsvekst vil det være et behov for at enhetene endres til omsorgsboliger. Det vil da oppstå et behov for avlastning for barn og unge som egen enhet.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.8. Flyktninger

I forslag til økonomiplan 2012-2015 fremgår det at Sande kommune har vedtatt å ta i mot 10 flyktninger i året frem til 2013. Ut i fra erfaringstall for fordeling voksne/barn og antall år de er i Sande, etc. forventes det med mottak av 10 flyktninger i året en reduksjon i tilskuddet fra 2013 og videre utover i økonomiplanperioden.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell G2 Introduksjonsstønad:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Netto driftsutgifter til introduksjonsstønad pr. innbygger	267	148	147	305	262	216	268
Mottakere av introduksjonsstønad i prosent av antall innbyggere	0,35	0,12	0,12	0,30	0,32	0,16	0,26

I Sande kommune er tjenestetilbudet som skal ivareta og tilrettelegge for nye flyktninger i kommunen organisert innenfor NAV som sorterer under Helse og sosial.

Sande kommune bruker mer enn landsgjennomsnittet pr innbygger til introduksjonsstøtte. Det går også frem av KOSTRA-statistikken at kommunen har en høyere andel enn landsgjennomsnittet som mottar introduksjonsstønad. Det er begrenset med beskrivelser om området i kommunens plandokumenter.

Kommunen har en relativt lav andel flyktninger. Det er en stor andel kommer i jobb.

For integrering i samfunnet er det viktig at denne tjenesten fungerer og at brukerne blir kjent med det generelle tjenestetilbudet til kommunen og andre deler av samfunnet.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.9. Barnevern

Frem til 1.1-2012 har barnevern ligget inn under Familietjenesten. I administrasjonens forslag til økonomiplan 2012-2015 ser vi at rammene for barnevern og PPT tas ut av Familietjenesten, og at Familietjenesten gjøres om til Folkehelse. Det er opprettet en ny virksomhet, «ressurssenter oppvekst» hvor Barnevern og PPT skal inngå.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell H Barnevern:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Innført internkontroll i barnevernstjenesten	..	Ja	Ja	Ja
Benyttet brukerundersøkelse siste år	..	-	Ja	-
System for brukerundersøkelser i barnevernstjenesten	..	-	-	-
Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barneverntjenesten	2 465	4 408	6 288	6 715	5 707	5 772	5 984
Netto driftsutgifter (f 244, 251 og 252) pr. barn i barnevernet	63 711	89 578	86 853	83 880	77 716	82 246	92 097
Barn med undersøkelse ift. antall innbyggere 0-17 år	2,3	3,0	4,6	4,5	4,0	4,6	3,6
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-17 år	2,0	3,6	4,7	5,8	5,2	4,7	4,5
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-22 år	3,8	4,7	4,1	3,6	3,5
Andel undersøkelser med behandlingstid over tre måneder	..	13,2	20,0	33,8	28,7	10,3	24,1

Andel barn med tiltak per 31.12. med utarbeidet plan	..	81	96	88	71	71	75
Stillinger med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år	2,4	2,2	2,7	2,4	2,6	2,7	2,9

Ifølge KOSTRA-tall for 2010 har kommunen høyere kostnader til barnevern enn gjennomsnittet for Vestfold og sammenlignbare kommuner. Ifølge KOSTRA-tall har barnevernet en lang høyere andel av saker med saksbehandlingstid over tre måneder i 2010 enn gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner, Vestfold og landet for øvrig. Oversikten viser også at andelen av barn på tiltak per 31.12. med utarbeidet plan er også en del høyere enn gruppene det sammenlignes med. Innrapporterte stillinger med fagutdanning for barn 0-17 år der noe under både Vestfold og landsgjennomsnittet og i forhold til sammenlignbare kommuner.

Ut i fra KOSTRA-tall for 2010 kan det synes om barneverntjenesten er hardt presset med hensyn til ressurser. Statistikken viser at Sande har en høyere andel av barn med barneverntiltak både innenfor gruppen 0-17 år og 0-22 år, og også har en høyere andel av barn med tiltak per 31.12. som har utarbeidet plan. Dette, sammen med færre stillinger med fagutdanning, kan være en medvirkende årsak til at andelen med behandlingstid over tre måneder, er høyere for Sande kommune enn de det sammenlignes med i tabellen over.

Barnevernet skal sikre at barn har trygge oppvekstvilkår og en ønsket utvikling. For å kunne fange opp barn som ikke har slike forhold, er det viktig at barnevernet har et nært samarbeid med interne og eksterne aktører som arbeider med barn og kan fange opp tilfeller av omsorgssvikt. Ut i fra årsberetningen for 2010 har barnevern et spesielt fokus på samarbeid med kommunens øvrige virksomhet. Dette er også forankret i "God oppvekst i Sande kommune 2010-2018" hvor barnevernet nevnes som en sentral aktør for tidlig innsats rettet mot barn i risikosonen.

Dersom nære omsorgspersoner svikter, har barn begrensede muligheter til selv å kunne påvirke sin egen situasjon.

Koordinering innen området kan være en utfordring. Det er usikkert hvordan en tverrfaglig fanger opp behov.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Høy	Konsekvens: Stor
------------------	---------------------------	-------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko høy. Det har vært gjennomført forvaltningsrevisjon av saksbehandlingsrutiner og gjennomføring i praksis innfor barnevern i Sande kommune i 2008. Administrasjonen opplyser at det er gjennomført en rekke tiltak for å utbedre de svakheter som ble avdekket i rapporten fra 2008.

Rapporten kom med følgende anbefalinger:

På bakgrunn av resultatene og konklusjonene våre, vil vi komme med følgende anbefalinger:

- 1) Barneverntjenesten i Sande bør **kvalitetssikre arbeidet** fra meldingsavklaring, gjennomføring av undersøkelse, sluttrapportering etter undersøkelse, vedtak om hjelpetiltak og tiltaksplaner, til oppfølging og evaluering av hjelpetiltak/tiltaksplaner. I enkelte av fasene er kvaliteten på arbeidet bedre enn i andre faser, men ikke godt nok. Fasene henger sammen og påvirker hverandre kvalitetsmessig, derfor bør hele prosessen sikres.
- 2) Det arbeidet som gjøres bør **dokumenteres** på en oversiktlig måte og det bør utvikles rutiner som samler all relevant dokumentasjon i en sak. Dette er viktig ikke bare i forbindelse med

formelle krav til dokumentasjon, men også for å sikre en tilfredsstillende oppfølging av barna. Dette kan gjøres ved å innføre relativt enkle rutiner for skriftlig informasjon.

- 3) Barneverntjenesten i Sande bør se på muligheten for å **fremme eller ”markedsføre”** sitt arbeid ovenfor samfunnet generelt og ovenfor andre instanser, for å skape et bedre samarbeid. Arbeidet bør rettes inn i ulike nivåer og forum, og det bør være fokus på utvikling av det tverrfaglige samarbeidet.
- 4) Barneverntjenesten i Sande bør sørge for **utvikling av tiltaksarbeidet**. Det bør satses på både en forbedring av det eksisterende tilbudet om hjelpetiltak, men også utvikling av nye virksomme tiltak. For å skape et samkjørt og helhetlig tilbud av hjelpetiltak i kommunen, kan det opprettes en koordinerende stilling eller funksjon som skal arbeide på tvers av etater og avdelinger for å utnytte og skape nye og bedre hjelpetiltak i kommunen.
- 5) Det bør foretas en **totalvurdering av organiseringen, ressurstilgangen og oppgavefordelingen** ved barnevernet i Sande. Resultatene våre viser at det er nødvendig med flere ressurser til saksbehandling, en merkantil avlastning for dokumentasjonshåndtering, og en barnevernlederstilling som, blant andre lederoppgaver, er forbeholdt fokus på kvalitetssikring, rutineforankring, markedsføring, samarbeid og utvikling av tiltaksarbeidet. Til dette kan det være nødvendig med en full lederstilling.

3.1.10. Helsetjenester

Helsetjenester omfatter fastlegeordningen, legevakt, helsestasjon med jordmortjeneste (svangerskapsomsorg), helsestasjon for ungdom, fysioterapi, familierapi etc.

Det fremgår av kommunens plandokumenter at samhandlingsreformen fører med seg nye utfordringer for kommunen, og at Sande kommune har satt i gang tiltak for å møte disse utfordringene.

Av kommunens nettsider fremgår det at Sande kommune har egen helsestasjon for ungdom, at det tilbys helsetjeneste til flyktninger og asylsøkere, samt at kommunen tilbyr samlivskurs. Ergo- og fysioterapitjenesten inngår også i kommunens helsetilbud og gis i forbindelse med forebyggende helsearbeid og ved behandling av sykdom eller skade. Kommunen har felles legevaktordning med omliggende kommuner.

Virksomheten Folkehelse i Sande kommune sorterer under Helse og Velferd, og omfatter fysio- og ergoterapeutitjenesten, helsestasjonen med skolehelsetjenesten, psykisk helse med dagsenteraktivitet og folkehelsekoordinator.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell E Kommunehelse:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Åpningstid ved helsestasjon for ungdom	..	2,2	2,1	2,1
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst	96	101	97	100	77	90	76
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten	1 099	1 228	1 425	1 494	1 772	1 502	1 805
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetj. pr. innb 0-5 år	4 293	4 653	5 125	5 660	5 265	5 522	5 675
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetj. pr. innb 0-20 år	1 386	1 297	1 451	1 595	1 387	1 444	1 595

Netto driftsutgifter til forebyggende arbeid, helse pr. innbygger	33	55	121	117	104	79	111
Legeårsverk pr 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	6,7	6,7	7,5	7,6	9,5	8,4	9,6
Fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	7,9	7,4	7,8	8,1	8,3	8,0	8,7
Fastlegeregisteret – Gj.snitt listelengde	1 369	1 438	1 457	1 479	1 079	1 329	1 178

KOSTRA-tall de siste årene viser at kommunen bruker noe mindre ressurser på helsetjenester enn gjennomsnittet for Vestfold, sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet.

KOSTRA-tall de siste årene viser en økning i utgifter til forebyggende arbeid. Her ligger Sande rundt gjennomsnittet på landsbasis, men over snittet for Vestfold og sammenlignbare kommuner. Økningen i utgifter til forebyggende arbeid samsvarer med strategien i økonomiplanen hvor det påpeker at de ulike avdelingene vil være aktive og prioritere nye tiltak innen forebyggende helsearbeid.

Helsetjenester som kommunen produserer, er bare en liten del av helsetilbudet i samfunnet. Nøkkelfunksjonen i dagens system er fastlegeordningen. Den enkelte bruker er i en viss grad avhengig av samhandlingen mellom fastlegen, helse- og omsorgstilbudet i kommunen, staten (helseforetak) og de privatpraktiserende. Dette er et komplisert samspill, og det er vanskelig for den enkelte bruker å orientere seg om sine rettigheter. Det er også kapasitetsproblemer i deler av tiltakskjedene. Brukerne er helt avhengige av at de forskjellige aktørene samhandler.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.11. Omsorgstjenester

Det fremgår av kommunens plandokumenter at det som omtales som omsorgstjenester ivaretas hovedsakelig av virksomheten Sandetun og virksomheten Bolig og fritid. Sandetun som omfatter sykehjemmet og hjemmetjenesten med tilhørende omsorgsboliger/serviceboliger, bokollektiv og dagsenter. Bolig og fritid omfatter, ifølge administrasjonens forslag til økonomiplan 2012-2015, 20 faste beboere og barn og unge i avlastningsleiligheter. I tillegg organiserer virksomheten tjenester i hjemmet, omsorgslønn, støttekontaktjenester og Sande arbeids- og aktivitetssenter.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell F Pleie og omsorg og

1. Gebysrater/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	..	0,28	0,33	0,32	0,29	0,31	0,37
Fysioterapitimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	..	0,44	0,47	0,46	0,26	0,36	0,32
Andel plasser i enerom i pleie- og omsorgsinstitusjoner	100,0	100,0	100,0	100,0	92,8	95,3	93,3
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ eget bad/wc	-	100,0	100,0	100,0	66,2	70,4	76,0
System for brukerundersøkelser i institusjon	Ja	Ja	Ja	Ja
System for brukerundersøkelser i hjemmetjenesten	Ja	Ja	Ja	Ja

Sande kommune Overordnet analyse

Andel årsverk i brukerrettede tjenester m/ fagutdanning	71	64	63	67	73	70	72
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, pleie- og omsorgstjenesten	11 044	12 020	15 088	12 988	13 449
Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbygger 80 år og over	268 906	291 244	298 465	274 344	299 324
Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbygger 67 år og over	89 286	94 749	107 090	92 558	103 924
Gjennomsnittlig antall tildelte timer pr uke, praktisk bistand	..	7,1	7,5	8,4	8,8	6,8	7,1
Gjennomsnittlig antall tildelte timer pr uke, hjemmesykepleie	..	2,2	2,7	3,2	4,8	4,3	4,5
Gjennomsnittlig antall tildelte timer i uken. Brukere utenfor institusjon	..	8,7	7,9	9,2	10,1	9,4	9,0

Egenbetaling for praktisk bistand:	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
• Abonnementspris, ved skattbar inntekt under 2 G	150	..	155	160	159	157	156
• Abonnementspris, ved skattbar inntekt 2 – 3 G	450	150	155	160	670	615	626
• Abonnementspris, ved skattbar inntekt 3 – 4 G	550	600	620	620	1 036	1 101	1 007
• Abonnementspris, ved skattbar inntekt 4 – 5 G	850	..	620	620	1 429	1 447	1 395
• Abonnementspris, ved skattbar inntekt over 5 G	1 200	..	620	620	1 754	1 633	1 734
• Timepris, ved skattbar inntekt under 2 G	150	144	90	100
• Timepris, ved skattbar inntekt 2 – 3 G	150	..	200	..	198	163	546
• Timepris, ved skattbar inntekt 3 – 4 G	150	..	200	..	211	203	763
• Timepris, ved skattbar inntekt 4 – 5 G	150	..	200	..	238	225	995
• Timepris, ved skattbar inntekt over 5 G	150	..	200	..	259	237	1 233
• Utgiftstak per måned ved timepris, skattbar innt. under 2 G	155	..	159	160	156
• Utgiftstak per måned ved timepris, skattbar innt. 2 – 3 G	155	..	836	614	711
• Utgiftstak per måned ved timepris, skattbar innt. 3 – 4 G	620	..	1 169	960	1 145
• Utgiftstak per måned ved timepris, skattbar innt. 4 – 5 G	620	..	1 573	1 249	1 586
• Utgiftstak per måned ved timepris, skattbar innt. over 5 G	620	..	1 871	1 487	1 941

Omsorgstjenestene står for en stor andel av Sande kommunes driftsutgifter. Tjenestetilbudet kan grovt inndeles i tjenester som ytes hjemme, i tilrettelagte boliger med særlig tilsyn eller i institusjonsbasert omsorg. Av administrasjonens forslag til økonomiplan 2012-2015 går det frem at rammene for omsorgstjenester er stramme. Etter justering for prisøkning på kjøp og helårs effekt av lønnsoppgjøret 2011 har man måttet forta rammereduksjoner for å komme i balanse. Dette har resultert i at rammene for helse- og sosial er redusert med kr. 1 mill.

For å kunne imøtekomme krav i samhandlingsreformen er det lagt inn midler til en 50 % stilling i hjemmetjenesten og økning av stillingsstørrelsen til sykehjemslegen fra 20,67 % til 50 %. Det er også lagt inn en 0,9 mill til styrking av grunnbemanningen i 2012 og deretter 1,8 mill per år. Det var også forutsatt en økning på 8 mill på eksterne helsetjenester til dekning av medfinansiering av sykehusopphold og kostnader til utskrivningsklare pasienter, men denne ble redusert med kr. 1 mill omtalt i avsnittet over.

Utgiftene som kommunen får i forbindelse med samhandlingsreformen er foreløpig usikre. Ifølge forslaget til økonomiplan vil man ifølge Helsedirektoratets siste prognoser ikke ha avsatt tilstrekkelig midler til å møte disse utgiftene.

I forhold til innbyggere over 67 år viser KOSTRA-tall at det brukes noe mindre ressurser på denne gruppen enn i sammenlignbare kommuner og landsgjennomsnittet.

Pleie- og omsorgstjenestene er et område hvor brukere har krav på en rekke tjenester, men hvor standarden på tjenestene fastsettes ut fra en individuell vurdering. Dette innebærer at personer med behov for omsorgstjenester ikke nødvendigvis får de tjenestene de trenger. Området er stort og komplekst. Det er vanskelig å vurdere om tilbudet tilfredsstillende på et overordnet nivå.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Stor
------------------	-------------------------------	-------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det er lenge siden det ble gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.12. Psykiatri / psykisk helsevern

Det fremgår av administrasjonens forslag til økonomiplan at psykisk helsetjeneste med dagsenteraktivitet inngår i virksomheten Folkehelse. Det er økende etterspørsel etter tilbudet fra psykisk helsetjeneste og samarbeidspartnere på området er: fastleger, Distriktpsikiatrisk senter (DPS)/Helseforetakene(HF), hjemmesykepleien, helsestasjonen, barnevern, NAV, ruskonsulent og brukerorganisasjoner. Sande kommune har utarbeidet tjenestebeskrivelse med følgende prioriteringer for å sikre den enkelte bruker nødvendig helsehjelp.

- Alvorlige psykiske lidelser som for eksempel schizofreni, paranoia, alvorlig personlighetsforstyrrelser og bipolar lidelse (manisk-depressiv lidelse).
- Pasienter henvist fra spesialisthelsetjenesten.
- Yngre med psykiske lidelser og familier med mindreårige barn.
- Pasienter med dobbeltdiagnoser, rus/psykiske lidelser (ROP)
- Lettere psykiske lidelser, livskriser, sorg og psykisk reaksjon etter somatisk sykdom.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har et helhetlig perspektiv på forebyggende arbeid som innebærer utstrakt tverrfaglig arbeid. Målet er å utvikle skolehelsetjenesten til et lavtersktilbud som blant annet skal bidra til at barn og unge med problemer skal få hjelp på riktig nivå så tidlig som mulig.

Tjenester ytes etter søknad og det fattes vedtak også om dagsentertilbud. Dagsentertilbudet er i Rivelsrudshuset og er ifølge kommunens nettsider åpent på tirsdager og torsdager.

Psykiatri er en tjeneste hvor mer av ansvaret i løpet av de siste årene er lagt til kommunene (tjenesten bør også ses opp mot rusomsorgen). Risikoen for at enkelte kan falle utenfor behandlingstilbudet er relativt stor, fordi mange aktører er involvert og endringer i tilstanden til den enkelte bruker kan

forandre seg fort. Brukerne kan dessuten ha en høy terskel for selv å oppsøke et tilbud. Kravet til kompetanse og personlig egnethet i tjenesten er stort. Vi er ikke kjent med at kommunen har bygd opp tiltak for denne brukergruppen med tilstrekkelig kompetanse innenfor området.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Stor

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.13. Rusomsorg

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell G. Sosialtjenesten:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Netto driftsutg. til tilbud til pers. med rusprobl. pr. innb. 20-66 år	164	-94	74	39	108	377	431
Andel netto driftsutgifter til tilbud til personer med rusproblemer	8,5	-7,0	4,0	2,6	5,9	14,1	15,3

Sande kommune er, som én av flere kommuner, invitert til å delta i et samarbeid med Borgestadklinikken om rullering av en helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan. Det foreligger en forpliktende ett-årig avtale som forutsetning for dette arbeidet. Av avtalen fremgår det at arbeidet også må forankres politisk.

Av KOSTRA-tall fremgår det at kommunen bruker vesentlig mindre midler på rusomsorg enn gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner, Vestfold fylkeskommune og landet for øvrig.

Det går ikke frem av kommunens plandokumenter hvilke tilbud kommunen har for rusmisbrukere og at det brukes begrensede midler på denne gruppen. Ut fra denne innledende analysen, kan det ikke utelukkes at ytelsene til denne gruppen er blitt lavere enn hva den har krav på. Administrasjonen opplyser at det i siste Kommunestyremøte (8. februar 2012) ble vedtatt ny plan for Rusomsorg med detaljerte tiltak. Revisjonen har ikke gjennomgått denne.

Området er komplekst, og bør ses tverrfaglig og i forhold til andre tjenester. Et prioritert område under psykiatri/psykisk helse i kapittelet over er personer med dobbeltdiagnoser rus/psykiatri (ROP).

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Stor

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.14. Funksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede

Omsorgstjenestene står for en stor andel av Sande kommunes driftsutgifter. Utviklingen av tilbudene er krevende og spesielt praktisk bistand organisert som Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) stiller store krav til saksbehandling. Veksten av søknader er større enn rammene tilsier og enheten ser fortsatt at det er viktig å dempe forventninger til tjenester og understreker at personalet har BEON-prinsippet (beste effektive omsorgsnivå) som mål for brukeren.

Pleie- og omsorgstjenestene er et område hvor brukere har krav på en rekke tjenester, men hvor standarden på tjenestene fastsettes ut fra en individuell vurdering. Dette innebærer at personer med behov for omsorgstjenester ikke nødvendigvis får de tjenestene de trenger.

Området er stort og komplekst. Det er vanskelig å vurdere om tilbudet tilfredsstillende på et overordnet nivå.

Risikovurdering:	Sannsynlighet:	Middels	Konsekvens:	Middels
------------------	-----------------------	---------	--------------------	---------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.15. Byggesak

Det fremgår av administrasjonens forslag til økonomiplan 2012-2015 at Plan- og byggesak har 6 årsverk. Sande kommune samarbeider med Drammen kommune om kjøp av tjenester fra Kart- og geodata til oppgaver som matrikkelføring, grensepåvisning, grensejustering, oppretting av ny grunneiendom, tomteoppmåling m/kartforretning, og andre relaterte oppgaver.

Fokusområder for perioden 2012-2015 er:

- God veiledning og informasjon i forkant av innsendelse av plan- og byggesaker.
- Aktiv bruk av hjemmeside internt og eksternt.
- Nytenkning og samarbeid.
- Gode rutiner, kvalitet og effektiv saksbehandling (produksjon).

Sande er en vekstkommune og virksomheten opplever en økende pågang av plan- og byggesaker. Samtidig stiller lovgivning og omgivelser stadig høyere krav til kvalitet i saksbehandlingen. Innen plan- og byggesaksbehandling har kommunen derfor store utfordringer innen:

- Ressurser
- Kompetanse
- Saksbehandlingstid

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell J Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø og 1. Gebyrsatser/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Saksbeh.gebyr, privat reg.plan, boligformål. jf. PBL-08 § 33-1	20 000	29 500	36 981	49 612	33 331
Saksgebyret for oppføring av enebolig, jf. PBL §93 pkt. a	4 585	5 650	5 810	12 000	8 175	11 334	8 104
Standardgebyr for kombinert kart- og delingsforetn., tilsvarende en boligtomt 750 m2	10 534	11 777	11 777	17 000	13 775	16 294	13 216
Andel dispensasjonssøkn. for nybygg i 100-m beltet langs saltvann innvilget	76	33	-	76	61	69	75
Alder for kommuneplanens arealdel	2	1	2	3	5	3	5
Alder for kommuneplanens samfunnsdel	2	1	2	3	5	4	6
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, byggesaker (kalenderdager)	30	42	36	30	39	36	38
Gjeldende plan eller retningslinjer med spesiell fokus på universell utforming	..	Ja	Ja	Nei
Innsyn i kartverk via kommunens	Ja	Ja	Ja	Ja

Internettsider							
Tekn. og øk. kartlegging. Andel ferdig av forutsatt kartlagt, std. FKB-A,-B og -C	100	100	100	100	100	100	103
Leke- og rekreasjonsareal i tettsteder. 1000 innb. i tettsteder i dekar	54	39	38	-	41	19	31

KOSTRA-tallene viser at Sande ligger godt under gjennomsnittet når det gjelder saksbehandlingsgebyr på private reguleringsplaner til boligformål, men over gjennomsnittet når det gjelder gebyrer til oppføring av enebolig og kart- og delingsforretning.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.16. Vann og avløp

Det fremgår av kommunens Internettside at Sande kommune har to kommunale vannkilder, Røysjø (Glitrevannverket IKS) og Blindevann (Blindevannverket IKS). Kommunen har ca. 100 kilometer ledningsnett, 1 000 stk kummer og 3 pumpestasjoner. Ca. 70 % av boenhetene har kommunalt drikkevann.

Begrenset vannmengde fra privat vannverk og mangel på offentlig avløpsnett (kun private avløpsløsninger) gir sine begrensninger for nye utbyggingsområder i visse deler av kommunen. Hytteområdene mangler hovedsakelig tilfredsstillende vann- og avløpsløsninger.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell I Avløp, I Vann og

1. Gebyrsatser/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Årsgebyr for vannforsyning	2 534	2 467	2 635	2 635	2 778	2 545	2 838
Tilknytningsgebyr vann – én sats	..	20 000	20 000	20 000	9 879	11 419	9 758
Tilknytningsgebyr vann – lav sats	7 665	8 300	6 672
Tilknytningsgebyr vann – høy sats	20 000	18 849	13 350	16 680
Målerleie	219	266	273
Selvkostgrad – avløp	..	100	100	100	99	99	101
Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	1 696	1 460	1 999	2 047	1 875	1 612	1 329
Årsgebyr for avløpstjenesten	3 701	4 008	4 230	4 505	3 788	3 755	3 203
Tilknytningsgebyr avløp – én sats	..	20 000	20 000	20 000	11 601	12 757	10 442
Tilknytningsgebyr avløp – lav sats	9 679	12 650	8 650
Tilknytningsgebyr avløp – høy sats	20 000	23 886	19 067	20 069
Forsyningsikkerhet, vann (%)	99,999	99,960	99,992	99,978	99,992	99,994	99,992
Selvkostgrad	..	100	100	100	101	99	96
Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	1 211	807	1 126	1 262	1 435	1 133	1 101
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater	100,0	100,0	100,0	100,0	96,2	100,0	96,9
Farge: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med	100,0	100,0	100,0	100,0	92,1	99,9	77,1

tilfredsstillende prøveresultater								
pH: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater	-	100,0	100,0	100,0	90,2	99,9	93,6	
Beregnet gjennomsnittsalder for vannledningsnett med kjent alder	33	28	30	21	30	34	29	
Antall kloakkstopper i avløpsledninger, overløp og kummer per kilometer ledningsnett	0,021	-	0,186	0,074	0,087	
Beregnet gjennomsnittsalder for spillvannsnett med kjent alder	17	..	16	13	30	33	33	
Andel ledningsnett med ukjent alder (vann)	..	67	67	56	13	11	11	
Andel fornyet ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (vann)	0,138	0,647	0,523	0,316	0,646	1,299	0,711	
Andel av total vannleveranse til lekkasje	35	41	30	28	27	

KOSTRA-tallene viser at årsgebyr for vannforsyning ligger i samme området som gjennomsnittene i tabellen. Oversikten viser også at Sande har en del høyere gebyrer for avløp enn gjennomsnittet. Vi ser også at tilknytningsgebyrer både på vann og avløp er nær det dobbelte av gjennomsnittene det sammenlignes mot.

Vann og avløp er brukerfinansierte tjenester og underlagt selvkostprinsippet. Sande kommune er med Blindevannverket IKS, og kjøper i tillegg vann fra Glitrevannverket IKS. Ifølge oversikt over pågående prosjekter jobber kommunen med saneringsprosjekter i forhold til vann og avløpsnett. Utover dette beskrives tilstanden for avløpsnett i mindre grad.

Drikkevannskvaliteten er viktig for kommunens innbyggere. Det er viktig at kildene og nettet er sikret mot forurensning. Det er viktig med godt sikring av avløp for å hindre forurensning. Manglende vedlikehold kan påvirke trivselsfaktoren i kommunen. Det at tjenestene er underlagt selvkostprinsippet, innebærer en risiko for at kommunen kan komme til å ta for høy betaling for sin tjenesteyting.

Dagens krav om brannvannsdekning (mengde vann til brannslukking) er forholdsvis høy. Dimensjonering av vannledningsnett til dette formålet fører til en dårlig kvalitet på drikkevannet. Alternative muligheter skal vurderes i sammenheng med nye utbyggingsområder.

Kommunen har ansvar for nettet innen VA-området. En del av nettet er gammelt.

Risikovurdering:	Sannsynlighet:	Middels	Konsekvens:	Middels
------------------	-----------------------	---------	--------------------	---------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.17. Renovasjon

Det fremgår av kommunens hjemmeside at renovasjonstjenestene er organisert i et interkommunalt selskap, Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD), hvor Sande er en av ni eiere. Gebyrene beregnes av RfD, men vedtas av kommunen.

Det finnes egen gjenvinningsstasjon som ligger på Lersbryggen hvor man gratis kan levere husholdningsavfall.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell I Avfall og renovasjon og 1. Gebyrsatser/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Årsgebyr for avfallstjenesten	1 970	2 451	2 574	2 676	2 282	2 551	2 414
Årsgebyr for septiktømming	..	1 550	1 550	1 600	1 276	949	1 242
Andel husholdningsavfall utsortert	56	57	60	60	56	68	53
Dager pr år med utvidet åpningstid for mottak av avfall	..	10	65	70	75	93	70
Andel husholdninger med individuelt tilpasset renovasjon	-	-	-	-	0,5	-	0,5
Antall hentinger av matavfall i løpet av et år	..	32	32	32	36	49	34
Selvkostgrad	..	100	100	100	100	100	100
Gebyrinntekter per innbygger	-	987	1 073	1 108	952	982	920
Husholdningsavfall per innbygger (Kilo)	466	:	:	541	416	489	424

Det er viktig at kommunen har en god og effektiv renovasjonsordning. Det at tjenesten er underlagt selvkostprinsippet, innebærer en risiko for at kommunen kan komme til å ta for høy betaling for sin tjenesteyting.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Lav **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko lav. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.18. Brann- og redningstjenester

Brann- og feietjenesten blir ivaretatt av et interkommunalt selskap, Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV). Sande kommune er en av syv eiere. DRBV har 120 heltidsansatte og 100 deltidsansatte, hvorav 40 årsverk jobber med forebyggende tiltak.

I tillegg til de kasernerte mannskapene i Drammen, består beredskapen i Sande av deltidsmannskaper. Brannstasjonen er i tilknytning til teknisk sentral i sentrum og, utrykningsleder og sjåfør har hjemmevakt.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell P Brann- og ulykkesvern og 1. Gebyrsatser/brukerbetaling:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Årsgebyr for feiing og tilsyn	1 148	1 385	1 465	688	347	358	344
Antall boligbranner pr. 1000 innbyggere	..	0,2	-
Andel A-objekter som har fått tilsyn	100,0	..	96,7
Andel piper feiet	70,2	..	62,9
Andel personer med kompetanse som fører tilsyn med særskilte brannobjekter	..	100,0	84,6
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner	..	649	597	599	594	581	638

KOSTRA-tallene viser at kommunen for 2010 hadde et årsgebyr for feiing og tilsyn som var lang over gjennomsnittet, mens netto driftsutgifter pr innbygger på tilnærmet likt kommunegruppen for sammenlignbare kommuner og noe under landsgjennomsnittet.

Det er viktig at denne tjenesten fungerer, slik at brannulykker kan begrenses og redning kan utføres effektivt ved ulykker. Det er også viktig at den forebyggende delen fungerer. Det at tjenester innenfor området er underlagt selvkostprinsippet kan innebære at kommunen kan komme til å ta for høy betaling for sin tjenesteyting.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Lav **Konsekvens:** Stor

Som ovenstående viser, er vurdert risiko lav. Det har / har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.19. **Vei, park og idrettsanlegg**

Det fremgår av kommunens plandokumenter at Sande kommune har 54 kilometer med kommunale veier, hvorav 41 km med asfalt og 13 med grusvei. I utkast til økonomiplan 2012-2015 påpekes det at man har et vedlikeholdsetterslep på asfalterte veier, noe som igjen går utover trafikksikkerheten.

I fremtiden vil trolig hovedtyngden av innbyggerne i Sande kommune bo i Selvikområdet. Adkomsten fra Sandebuktveien til offentlig transport (jernbanestasjonen og bussterminalen) er ikke optimal. Det må vurderes om Hydrokrysset kan gjøres tryggere samtidig som adkomsten til jernbanestasjonen blir kortere.

Det fremgår av Kommuneplanutvalgets høringsforslag av 9. november 2011 at det ikke avsettes nye arealer til friområder i planen, men at eksisterende friområder videreføres. Vi kan også lese av høringsforslaget at kommunen har kartfestet et gang- og sykkelveinett i kommunen og strategien er å bygge et sammenhengende gang- og sykkelveinett.

Sande kommune eier og drifter to anlegg, Sandehallen og Kunstgressbanen. I tillegg er det en rekke idrettsanlegg i kommunen som eies av de ulike lagene

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell J Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø, K Kultur og M Samferdsel:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger	..	185	153	185	174	242	362
Brutto investeringsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger	..	2	160	15	145	354	570
Netto driftsutgifter i kr pr. innbygger, komm. veier og gater	516	613	647	661	830	578	718
Netto driftsutgifter i kr pr. innbygger, komm. veier - drift/vedlikehold, nyanl.	410	400	435	395	673	436	552
Netto driftsutgifter i kr pr. innbygger, komm. veier - miljø- og trafikksikk.	105	213	212	266	158	141	166
Personbiler. Antall pr. 10 000 innbyggere	4 665	4 767	4 865	4 924	5 023	4 837	4 679
Andel fylkesvei med fast dekke	100,0	100,0	100,0	42,9	71,9	92,4	85,5
Andel kommunale veier og gater med fast dekke	..	70,2	70,2	80,4	53,8	94,7	66,8

Antall parkeringsplasser skiltet for handikappede pr. 10 000 innbygger	..	1	1	26	16	11	12
Antall utstedte parkeringstillatelser for handikappede pr. 10 000 innbygger	..	-	27	258	126	164	104
Leke- og rekreasjonsareal. 1000 innb	32	31	31	-	62	27	46
Rekreasjons- og friluftslivsområder med kommunalt ansvar tilrettelagt med universell utforming slik at også bevegelses- og orienteringshemmede kan bruke området	..	6	6	-
Samlet lengde av turveier, turstier og skiløyper (km)	135	139	139	-	189	106	180
Turstier og løyper tilrettelagt for sommerbruk per 10 000 innbygger (km)	106	100	99	-	116	40	91
Samlet lengde maskinpreparerte skiløyper (km)	53	57	57	-	94	43	72
Sykkel-, gangveier/turstier mv. m/kom. driftsansvar per 10 000 innb (km)	35	37	36	12	48	33	38

KOSTRA-tallene viser at kommunen bruker lite penger på investeringer i idrettsbygg. Driftsutgiftene er noe høyere enn gjennomsnittet for sammenlignbare kommuner, men lavere enn fylkes- og landsgjennomsnittet.

Sande kommune har også forholdsvis lave driftsutgifter pr. innbygger på kommunale veier og gater, men benytter betydelig mer pr. innbygger enn gjennomsnittet på miljø- og trafikksikkerhet på kommunale veier.

Manglende vedlikehold kan påvirke trivselsfaktoren i kommunen.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.1.20. Landbruk

Det fremgår av kommunens plandokumenter og informasjon på kommunens hjemmesider at kommunen er lokal landbruksmyndighet og har ansvar for å ivareta landbrukets interesser i et helhetsperspektiv. Sande og Svelvik kommuner har felles landbrukskontor som befinner seg i Sande Rådhus.

Kommunen har gode naturgitte forhold når det gjelder landbruksproduksjon, og det drives en allsidig produksjon i kommunen. Gårdbrukere i Sande produserer bl.a. grønnsaker, frukt, bær, korn, kjøtt, melk, egg og tømmer. Sande er en foregangskommune når det gjelder økologisk produksjon.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell R. Landbruk:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Landbrukseiendommer	..	356	357	360
Produktivt skogareal	..	109 400	124 737	125 265
Jordbruksbedrifter	143	133	122	120
Jordbruksbedrifter med husdyr	45	40

Jordbruksareal i drift	34 759	36 017	36 189	35 747
Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og etter plan- og bygningsloven							
• Dyrka og dyrkbar jord godkjent omdisponert etter jordloven og etter plan- og bygningsloven	12	5	1	22	25	17	31
• Dyrka jord godkjent omdisponert etter jordloven og etter plan- og bygningsloven	6	3	1	22	20	10	17
• Dyrka jord godkjent omdisponert etter jordloven	6	1	1	-	6	2	4
• Dyrka jord godkjent omdisponert etter plan- og bygningsloven	..	2	-	22	14	8	13
• Dyrkbar jord godkjent omdisponert etter jordloven og etter plan- og bygningsloven	6	2	-	-	5	7	14
• Dyrkbar jord godkjent omdisponert etter jordloven	6	2	-	-	1	1	3
• Dyrkbar jord godkjent omdisponert etter plan- og bygningsloven	..	-	-	-	4	6	11
Søknader om omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven §9 og §12							
• Antall søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord etter jordloven	5	4	1	1
• Antall søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord etter jordloven innvilget helt eller delvis	5	3	1	-
• Innvilgede søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord behandlet etter jordloven i % av søknader i alt	40,0	75,0	100,0	-
• Antall søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord etter jordloven som er avslått	3	1	-	1
Antall søknader om nydyrking etter jordloven innvilget i prosent av søknader i alt	100,0	..	100,0
Antall søknader om nydyrking etter jordloven innvilget med vilkår i prosent av søknader innvilget i alt	-
Antall søknader om deling av eiendom etter jordloven innvilget i prosent av søknader i alt	78,6	66,7	100,0	-

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2. Organisasjonsperspektivet

Ved dette perspektivet skal vi gjennomgå hvordan kommunen er organisert og hvilken styring og organisering den har for å nå de oppsatte mål for tjenesteproduksjonen, samt hvordan saksbehandling og interne tjenester blir ivarettatt.

3.2.1. Organisering

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell S. Sysselsetting i kommunene:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Antall sysselsatte i kom. som konsern
Antall sysselsatte i kommune i alt	784,0	688,0	752,0	784,0
Antall avtalte årsverk i kommunen som konsern	608,9	542,3	594,1	608,9
Antall avtalte årsverk i kommunen i alt	595,6	524,5	580,0	595,6
Antall avtalte årsverk eksklusive lange fravær i kommunen som konsern	543,2	486,3	523,6	543,2
Antall avtalte årsverk eksklusive lange fravær i kommunen i alt	530,7	469,7	510,5	530,7

Sande kommune er organisert med en trenivåmodell. Øverste leder er rådmann med fire kommunalsjefer som hver har ansvar for sine deler av kommunens tjenesteproduksjon. Kommunen videre er delt inn i sektorer og virksomheter. Kommunen har støtteenheter i stab som har ansvaret for Sande kommune som administrativ organisasjon og de styringssystemene som skal sikre at tjenester leveres som er vedtatt. Plan- og utviklingsarbeidet i kommunen er også organisert i en egen sektor.

Det kan se ut som Sande kommune arbeider systematisk med å utvikle organisasjonen. Kommunen har en god struktur på sine plandokumenter, men på enkelte områder savnes det mer informasjon om virksomheten og sammenligningstall for utviklingen i tjenesteproduksjonen. En mulig svakhet ved dagens organisering er måten saksbehandlingen rundt tjenestetildeling foregår. Denne er i hovedsak lagt til driftsenhetene. Det kan være en utfordring å sørge for en god nok samhandling om tjenesteproduksjonen på tvers av virksomhetene.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.2. Økonomisk situasjon

Det fremgår av kommunens årsberetning 2010 og budsjettforslag 2012 at økonomien i Sande kommune er svært stram, men at den er under kontroll.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell A. Finansielle nøkkeltall og adm. styring og fellesutgifter:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Buskerud	Alle
Brutto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	1,0	1,5	3,1	2,5	1,6	0,2	1,1
Overskudd før lån og avsetninger i % av brutto driftsinntekter	-12,0	-11,0	-6,1	-5,1	-4,9	-5,9	-5,1
Netto avdrag i prosent av brutto driftsinntekter	3,3	2,8	2,6	2,8	2,9	1,9	2,8

Netto finans i prosent av brutto driftsinntekter	1,4	1,3	1,7	1,8	-0,3	-0,7	-0,3
Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter	40,5	62,9	62,6	65,0	66,5	51,4	53,3
Langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter	189,0	188,9	184,6	191,3	188,2	163,4	177,3
Arbeidskapital i prosent av brutto driftsinntekter	35,2	15,0	18,1	17,0	24,5	38,2	21,6
Akkumulert regnskapsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	0,3	-	-	-	0,5	-0,1	0,4
Akkumulert resultat i investeringsregnskapet, i prosent av brutto driftsinntekter	-	-	-	-	-0,2	-0,3	-0,3
Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter	0,8	3,8	4,8	4,5	4,3	5,7	4,5
Finansieringskilde for inv. i %:							
• Overføring fra driftsregnskapet	-	7,7	13,4	13,9	7,0	6,4	7,7
• Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter m.v	7,6	9,4	22,5	30,7	17,1	19,2	17,9
• Diverse intern finansiering	52,6	8,2	0,1	0,9	3,1	7,2	2,6
• Bruk av lån (netto)	39,8	74,8	64,1	54,4	72,8	67,3	71,9
Brutto driftsutgifter i kroner per innb	40 217	46 694	51 955	53 809	59 532	55 037	60 378
Netto driftsutgifter i kroner per innb	27 721	30 986	33 640	34 941	39 270	35 498	39 312
Brutto driftsinntekter i kroner per innb	40 643	47 383	53 603	55 215	60 501	55 141	61 044
Netto driftsresultat i kroner per innb	352	1 020	1 866	1 615	1 605	1 176	1 294
Frie inntekter i kroner per innb	24 948	29 393	32 820	33 687	35 761	33 686	35 856
Netto lånegjeld i kroner per innb	16 461	29 797	33 540	35 904	40 229	28 364	32 534

Sande kommune har de siste årene hatt regnskapsmessige mindreforbruk. Av plandokumentene fremgår det at kommunen har gjennomført en rekke tiltak for å unngå regnskapsmessig merforbruk. Kommunen er en relativt stor organisasjon, og deler av tjenesteproduksjonen foregår gjennom interkommunale samarbeid. Kommunen har stilt lånegarantier og har eierinteresser i en rekke selskaper. For å få oversikt over kommunens totale økonomiske situasjon, må også disse forholdene vurderes.

Det kan se ut som Sande kommune har klart å tilpasse sin drift etter sin økonomi, men store investeringer finansiert med låneopptak kan forverre situasjonen og gi økt renterisiko. Derfor er det fortsatt viktig å ha fokus på økonomi og effektivisering, slik at en unngår dramatiske kutt i tjenestetilbudet til kommunens innbyggere.

KOSTRA-tallene viser at Sande kommune har noe høy netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter i forhold til landsgjennomsnittet. Det samme gjelder langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter.

Arbeidskapital i prosent av brutto driftsinntekter er lavere enn sammenlignbare kommuner og har gått mye ned siden 2005. Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter ligger på landsgjennomsnittet.

Vi ser også at diverse intern finansiering og bruk av lån ligger lavere enn gjennomsnittet for kommuner i Norge noe som reflekterer den nøkternheten som kommunen viser på investeringssiden.

Kommunen er ikke registrert i ROBEK³.

Risikovurdering:	Sannsynlighet:	Middels	Konsekvens:	Stor
------------------	-----------------------	---------	--------------------	------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.3. **Budsjetteringsprosessen og budsjettoppfølging**

I økonomireglement for Sande kommune sist godkjent KST-sak 59/09 pkt. 2 Delegering framgår det hvilken myndighet som er tillagt de ulike folkevalgte organer som kommunestyret, formannskapet, hovedutvalgene og rådmannen.

Økonomiplan og endringer i denne vedtas av kommunestyret etter innstilling fra formannskapet og legges fram til behandling i desember møtet sammen med årsbudsjettet. Økonomiplanen omfatter 4 år og rulleres hvert år.

Hovedelementer i budsjettdokumentet framgår av økonomireglementet. Pkt. 3.4 i økonomireglementet omtaler budsjettendringer. Budsjettendringer som ikke er "delegert" iht. pkt. 3.4 skal vurderes og legges frem for politisk behandling i forbindelse med tertialrapportering. Kommunestyret behandler disse etter innstilling fra formannskapet.

Sande kommune har en stram økonomi, men realistiske budsjetter og budsjettdisiplin gjør at økonomien er under kontroll. Kommunen legger stor vekt på styring mot budsjett. Som en del av balansert målstyring er det etablert målekort for alle virksomheter og iverksetting av tiltak ved overskridelse av budsjetttramme.

Risikovurdering:	Sannsynlighet:	Middels	Konsekvens:	Middels
------------------	-----------------------	---------	--------------------	---------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.4. **Økonomisk internkontroll**

Sande kommune har EQS elektronisk kvalitetsstyringssystem,; inneholder linker til lovsider og annet regelverk samt interne rutiner etc. Avviksmeldinger tvinger frem oppfølging fra den enkelte virksomhetsleder. Månedrapportering Agresso på budsjett. Virksomhetslederne må levere rapport månedlig og også prognose fremover. Sande kommune har utarbeidet egen økonomihåndbok (mye ligger nå i EQS) med detaljerte rutiner og kontroller på økonomisiden.

Det fremgår i mindre grad direkte i kommunens plandokumenter hvordan det jobbes med systemer for økonomisk internkontroll.

³ **Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK)** er et register over kommuner og fylkeskommuner som må ha godkjenning fra Kommunal- og regionaldepartementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler. Før de nye reglene i kommuneloven trådte i kraft i 2001, måtte alle kommuner og fylkeskommuner ha slik godkjenning fra departementet. Med de nye reglene ble godkjenningsordningen begrenset til å omfatte kommuner og fylkeskommuner med økonomisk ubalanse. [Kommuneloven § 60 \(§ 59 a\) nr. 1](#) definerer hva økonomisk ubalanse innebærer.

Områdene internkontroll og kvalitetssikring er svært omfattende ut fra den mangeartede virksomheten kommunen har. Lover og forskrifter regulerer en rekke systemkrav på dette området. Det er derfor viktig at kommunen har et overordnet fokus på dette området og gir kontinuerlig opplæring av ansatte i systemene og utvikler/tilpasser disse i forhold til endringer i krav og organisering av tjenestene. I de overordnede dokumentene går det i mindre grad frem hva slags tiltak kommunen gjør for å kvalitetssikre sine tjenester ettersom dette fremgår av detaljerte rutinebeskrivelser på det enkelte område i EQS. I disse rutinebeskrivelsene ligger grunnlaget for oppfølging og kvalitetssikring.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.5. **Kommunens eiendeler**

Dette punktet omhandler hvordan kommunen sikrer sine eiendeler; det være seg:

- biler
- inventar og utstyr
- lager
- kunstgjenstander
- annet

Totalt hadde Sande kommune eiendeler på kr ca. 1, 2 milliarder oppført i 2010. Alt i alt, er det altså snakk om store verdier.

Et viktig forhold vil være om man har oversikt over eiendelene og hvordan man følger opp inn- og utgang av verdiene. Manglende kontrolltiltak kan medføre svinn, økonomisk tap og svak ressursbruk ved å foreta unødvendige kjøp.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.6. **Offentlige anskaffelser**

Regelverket om offentlige anskaffelser omfatter flere lover og forskrifter, de mest sentrale er:

- Lov om offentlige anskaffelser
- Forskrift om offentlige anskaffelser
- Veileder til forskrift om offentlige anskaffelser
- Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (sosial dumping)

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har høsten 2011 lagt fram en proposisjon med forslag til hvordan EU's direktiv om forbedring av effektiviteten av klageprosedyrene i inngåelse av offentlige kontrakter (nytt direktiv) kan gjennomføres i norsk rett. Forslaget er en oppfølging av NOU 2010:2 Håndhevelse av offentlige anskaffelser. Det fremmes forslag til endringer i lov om offentlige anskaffelser og kommuneloven.

Alle anskaffelser av varer og tjenester kommunen foretar til en verdi over kr 500.000,- eks mva skal kunngjøres på Doffin.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell Q Informasjonsteknologi:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Gjennomføres noen av følgende aktiviteter elektronisk ved innkjøp av varer og/eller tjenester							
• Kunngjøring av innkjøp i Doffin/TED	..	Nei	Ja	Ja
• Publisering av konkurransegrunnlag	..	Ja	Ja	Ja
• Innsending og mottak av tilbud	..	Ja	Ja	Ja
• Evaluering og tildeling	..	Ja	Nei	Nei
• Ordrehåndtering (elektronisk bestillingssystem)	..	Nei	Ja	Ja
• Fakturahåndtering	..	Ja	Ja	Ja
• Mottak og sending av eFaktura	..	Nei	Nei	Nei
Andel transaksjoner gjennomført ved bruk av elektroniske forretningsprosesser	..	60	90	90	44	56	46
Gjør kommunen innkjøp via Ehandel.no	..	Nei	Nei	Nei

Kommunen anskaffer årlig varer og tjenester for nesten 200 mill kroner.

Effektive og riktige anskaffelser er viktig for er kommunen og kan føre til en betydelig økonomisk gevinst. I en stor organisasjon som kommunen, kan det være en utfordring å etterleve gjeldende innkjøpsbestemmelser samt å gjennomføre alle innkjøp på en optimal måte.

Vi har ikke registrert at kommunen de siste årene har hatt saker innklaget for Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA).

Ifølge Sande kommunes økonomireglement skal kommunens innkjøp skje i tråd med de til enhver tid gjeldende lov og forskrifter for offentlige anskaffelser. Videre er kommunen deltaker i Vestfold interkommunale innkjøpsamarbeid (VOIS). Dette er et samarbeid om inngåelse av felles rammeavtaler, utstysanskaffelser og generelle innkjøpsspørsmål. Det fremgår av økonomireglementet at kommunen er forpliktet til å benytte de avtaler som er inngått, og at oversikt over hvilke rammeavtaler som til enhver tid er gjeldende for kommunen skal finnes på Ansattportalen.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området i 2011. Administrasjonen opplyser at det nå jobbes aktivt med å følge opp denne forvaltningsrevisjonsrapporten. D-IKT jobber med å anskaffe/utvikle et system for å håndtere innkjøp og avtaler som Sande kommer til å være med på i løpet av 2012. Det jobbes også aktivt med en gjennomgang av alle rammeavtaler i kommunen og vurdering av behov for inngåelse av nye.

Rapporten kom med følgende anbefalinger:

- Vurdere om kommunens tilnærming til regelverket har en tilfredsstillende risikoprofil. Kommunen må være bevisst på at det kan oppstå situasjoner hvor kommunen blir ilagt bøter, eller blir erstatningspliktig overfor potensielle leverandører hvis regelverket ikke er fulgt.
- Gjennomgå sine rutiner for dokumentasjon og strukturering av dokumentasjon av anskaffelser, og sikre at det er etablert et system som gjør at anskaffelser er etterprøvbare. Vi vil anbefale at det benyttes standard dokumenter for de anskaffelser som foretas, herunder konkurransegrunnlag, anskaffelsesprotokoll, skjemaer for evaluering av kvalifikasjons- og tildelingskriterier samt brev til vinnere og tapere av en anbudskonkurranse. Dette for å sikre lik praksis i hele kommunen og at kravene i lov og forskrift om offentlige anskaffelser følges.
- Påse at det benyttes anskaffelsesprotokoller som tilfredsstillende regelverket for offentlige anskaffelser. Anskaffelsesprotokoller er etter offentleglova i utgangspunktet offentlige.
- Gjennomgå alle avtaler kommunen har inngått, også de som kun er aktuelle for deler av kommunen. Kommunen bør ajourføre sin sentrale oversikt, for å gi kommunen bedre kontroll med sine avtaler med tanke på bruk av avtalene og for å påse at disse ikke løper ut.
- Ved bruk av eksterne konsulenter og entreprenører bør kommunen selv oppbevare sakspapirene for å ivareta dokumentasjonskravene i lov og forskrift. All dokumentasjon i anskaffelsesprosesser bør være journalført og arkivert.
- Styrke innkjøpskompetansen blant kommunens virksomheter. Kommunen bør ha et sterkere fokus på og oppfølging av området.
- Vurdere om det er et potensial for ytterligere bruk av inngåtte rammeavtaler eller behov for flere rammeavtaler.

3.2.7. Internkontroll (IK) og kvalitetssikring

Det fremgår av årsberetning 2010 at Sande kommune har definert fem fokusområder i arbeidet med balansert målstyring. Alle virksomheter må forholde seg til disse, og jobbe med mål og tiltak innenfor disse fem områdene når de utarbeider sine styringskort og virksomhetsplaner:

- Lokalsamfunnet mot 2019: Befolkningsutvikling, arealutnyttelse, næringsliv, samfunnsutvikling etc.
- Økonomi: budsjettbalanse, likviditet, kostnadsutvikling, reserver etc.
- Brukere: tjenestetilbud, serviceerklæringer, brukertilfredshet, brukervedvirkning etc.
- Prosesser: interne rutiner, arbeidsprosesser, kvalitetssystem etc.
- Læring og vekst: kompetanse, organisasjonskultur, ledelse, medarbeidertilfredshet etc.

Kommunen gjennomfører brukerundersøkelser for de ulike tjenesteområder. Målene i styringskortene følges opp ved statusrapportering hvert tertial, og inkluderes i tertialrapporter og Årsberetning.

Kommunen har også eget kvalitetsstyringssystem EQS. Systemet er inndelt i ulike nivå med mye tilhørende informasjon på de forskjellige områder. Følgende nivåer:

- Politisk nivå
- Beredskap
- Arbeidsgiverpolitisk plattform
 - § Personalreglement

- § Etske retningslinjer
- § Kompetanseutvikling
- Planer og prosesser
- Tjenesteyting

Sande kommune har etablert egen økonomihåndbok med rutiner på de fleste områder og denne oppdateres kontinuerlig. Arbeidsdeling kan være vanskelig å få til i alle sammenhenger, da det er få ansatte i nøkkelstillinger.

Områdene internkontroll og kvalitetssikring er svært omfattende ut fra den mangeartede virksomheten kommunen har. Lover og forskrifter regulerer en rekke systemkrav på dette området. Det er derfor viktig at kommunen har et overordnet fokus på dette området og gir kontinuerlig opplæring av ansatte i systemene og utvikler/tilpasser disse i forhold til endringer i krav og organisering av tjenestene. I de overordnede dokumentene går det i mindre grad frem hva slags tiltak kommunen gjør for å kvalitetssikre sine tjenester ettersom dette fremgår av detaljerte rutinebeskrivelser på det enkelte område i EQS. I disse rutinebeskrivelsene ligger grunnlaget for oppfølging og kvalitetssikring.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.8. Arbeidsgiverpolitikk, ledelse og kompetanseutvikling

Lønnsutgiftene er den største driftsutgiften for en kommune og er ofte den viktigste innsatsfaktoren for produksjon av kommunale tjenester. Det er risiko for at de ansatte som ressurs ikke blir brukt optimalt. Sande kommune er en relativt stor kommune i norsk sammenheng. Den har derfor et volum på tjenesteproduksjonen som gjør at de kan opprettholde bred kompetanse i forhold til sårbare tjenester som barnevern, psykiatri, utviklingshemmede etc. Det er viktig at kommunen jobber systematisk for å beholde og utvikle kompetanse. Det kan være en risiko for at kommunen ikke lykkes i stor nok grad med dette arbeidet.

Rekruttering er vanskelig og vil være en fremtidig utfordring. Seniorpolitikk er utfordrende.

I 2010 ble det utarbeidet en strategisk kompetanseutviklingsplan som skal bidra til at kommunen jobber systematisk med å utvikle organisasjonen i tråd med innbyggernes behov for tjenester. Planen har en målsetting om at det over tid skal avsettes ca. 2 % av lønnsmassen til strategisk kompetanseutvikling. Dette nivået innebærer 4-5 mill kr til kompetanseutvikling. Med de rammer som gjelder for økonomiplanperioden har det ikke vært mulig å legge inn beløp i denne størrelsesorden. Det er imidlertid lagt inn 0,6 mill kr i 2012 og en økning med 0,2 mill kr pr. år deretter, dvs. til 1,2 mill kr i 2015, i tillegg til de opplæringsressurser som ligger ute i virksomhetene til løpende oppdatering av kompetanse.

Alle virksomheter i Sande kommune skal ha kompetanseplaner basert på kartlegging av personalets kompetanse sett i forhold til hvilke oppgaver kommunen skal løse. Hvordan kommunen utvikler, forvalter og tar i bruk de ansattes ressurser er viktig slik at organisasjonen blir i stand til å mestre daglige utfordringer og etablere ny praksis om nødvendig. Videreutvikling av organisasjonens endringsevne og -vilje må ha høy prioritet.

Det settes fokus på planer og tiltak på tvers av virksomheter ved både eksterne og interne kompetansetiltak. På enkelte områder vil det være behov for spisskompetanse som kommunen selv ikke innehar. Videreutvikling av interkommunale samarbeidsordninger og nettverk vil fortsatt være viktig.

En utfordring for kommunens organisasjon, ifølge handlingsprogrammet for 2012-2015, er å ha tilstrekkelig både kapasitet og kompetanse til kontinuerlig utviklings- og utredningsarbeid. Medarbeiderundersøkelser gjennomføres årlig, og er blitt en naturlig og viktig del av virksomhetenes styringsverktøy. Resultatene skal gi et godt grunnlag for utvikling og forbedring av hele organisasjonen, arbeidsmiljø, ledelse, kompetanse, m.m.

Det har de siste par årene vært relativt stor utskifting av ledere, og den fokus på lederutvikling som har vært gjennom mange år må ifølge handlingsprogrammet for 2012-2015 videreføres og videreutvikles.

Blant annet følgende fremgår i handlingsprogrammet for 2012-2015 om bemanning:

Ved utgangen av 2010 hadde kommunen ca. 480 årsverk i bruk – dvs. at stillinger som står vakante (for eksempel delvis permisjon, stillinger dekket ved bruk av ekstrahjelp m.m.) ikke er medregnet. Opprinnelig budsjett for 2011 forutsatte en økning i løpet av året på 5-6 årsverk, hovedsakelig knyttet til helse og sosial. Den faktiske økningen har vært større. Budsjettendringer i 1. tertial omfattet nye årsverk til skole og til Sandetun/Bolig og fritid (særlig ressurskrevende brukere). Totalt sett har kommunen nå 490-500 årsverk i bruk, litt avhengig av hvilke stillinger som til enhver tid står vakante.

Utover det som følger av samhandlingsreformen er det ikke rom for økte stillinger i 2012. Det er til sammen ca. 730 personer som er ansatt i kommunen. Gjennomsnittsalder for bemanningen har vært synkende de siste årene, og er nå 44 år. 285 personer er imidlertid over 50 år, av disse er 75 personer over 60 år. Dette innebærer at kommunen må forberede rekruttering på mange områder, og det blir svært viktig for å få tak i de personer og den kompetanse som trengs at kommunen fremstår som en attraktiv arbeidsgiver. Godt omdømme, god personalpolitikk og gode utviklingsmuligheter må være i fokus.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det ble i 2009 gjennomført forvaltningsrevisjon på utvalgte områder av Sande kommunes personalpolitikk med følgende anbefalinger fra revisjonen:

Med bakgrunn i vår gjennomgang vil vi anbefale rådmannen å fortsette det gode arbeidet som gjøres, og legge vekt på følgende:

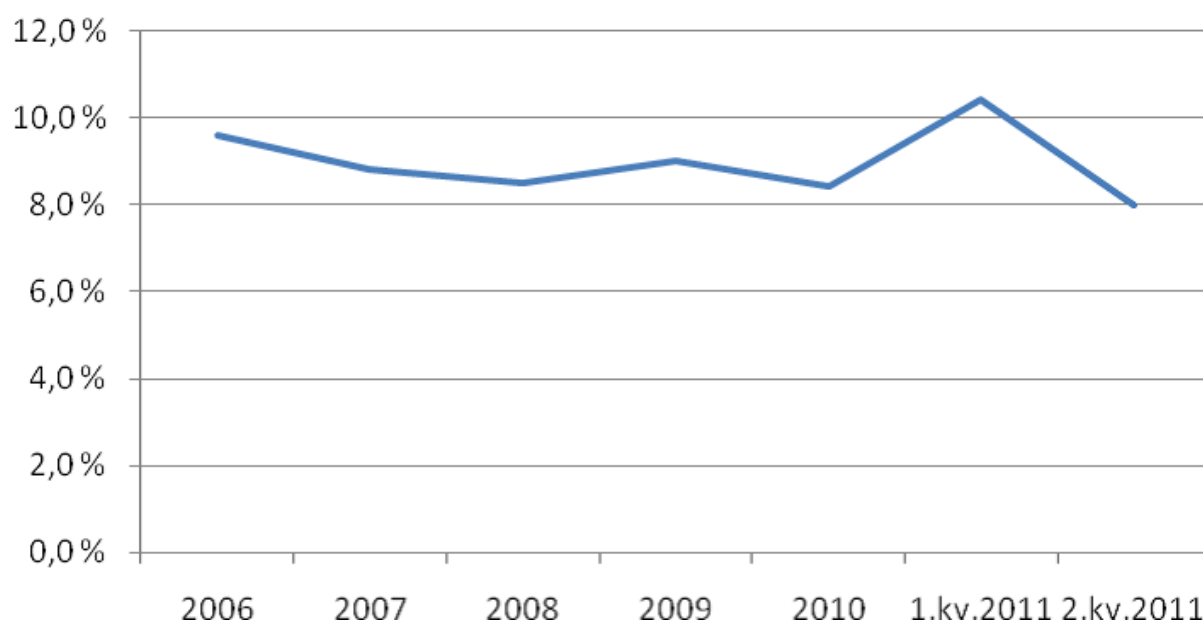
- Kartlegge gapet mellom de kompetansehevede tiltak som gjennomføres og det som burde vært gjennomført for å nå et tilfredsstillende kompetansenivå. Dermed kan man vurdere om de tilgjengelige ressursene er på et hensiktsmessig nivå, samt om de tiltakene som gjennomføres, er de det er størst behov for.
- Kartlegge hvilke reelle muligheter Sande kommune har for å tilrettelegge flere heltidsstillinger eller større deltidsstillinger.

Vurdere hvorvidt metoden for kartlegginger er hensiktsmessig ut fra ressursbruk og resultatenes nytteverdi.

3.2.9. Helse miljø og sikkerhet (HMS)

Tall fra Sande kommune viser følgende utvikling i sykefravær:

Sykefravær Sande kommune

Bildet viser en svak positiv trend t.o.m 2010, et høyt fravær i 1 kvartal 2011 mens 2. kvartal ser vesentlig bedre ut. Administrasjonen opplyser at sykefravær 3. kvartal var på 5,3 %, 4. kvartal 8,5 % og gjennomsnitt for 2011 8,2 %. Sande kommune er en IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv). Det går frem av årsmeldingen at kommunen jobber i forhold til sykefravær, tilrettelegging for yrkeshemmede. Det fremgår i mindre grad direkte i kommunens plandokumenter hvordan det jobbes med systemer for HMS.

Området er svært omfattende ut fra den mangeartede virksomheten kommunen har. Lover og forskrifter regulerer en rekke systemkrav på dette området. Det er derfor viktig at kommunen har et overordnet fokus på dette området og gir kontinuerlig opplæring av ansatte i systemene og utvikler/tilpasser disse i forhold til endringer i krav og organisering av tjenestene. I de overordnede dokumentene går det i mindre grad frem hva slags tiltak kommunen gjør for å kvalitetssikre sine tjenester ettersom dette fremgår av detaljerte rutinebeskrivelser på det enkelte område i EQS. I disse rutinebeskrivelsene ligger grunnlaget for oppfølging og kvalitetssikring.

Vi er heller ikke kjent med hvilke rutiner har kommunen for egne risikoanalyser innen HMS.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.10. Etikk og varsling

Etiske regler ligger på intranettet og EQS; et elektronisk kvalitetssystem for dokumentasjon av regelverk og rutiner. Det er egne regler for varsling med tilhørende skjema.

Det fremgår av kommunens strategiske kompetanseutviklingsplan at ett av flere prioriterte opplærings tiltak for ansatte og ledere i planperioden skal være kurs i etikk.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Lav **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.11. Eiendomsforvaltningen

Av årsbudsjett 2012 framgår det at Sande kommune forvalter en bygningsmasse på 65.000 m². Kommunen har hatt fokus på leieforhold i kommunale boliger og utleiearealer ellers. Alle kommunale utleieboliger er vurdert og taksert. Kommunen avsluttet i 2011 prosjekter knyttet til flyktningboliger og kommunal bolig. Et pågående boligprosjekt «Småhus» påregnes ferdigstilt i løpet av 2012.

Normerte vedlikeholdskostnader bør ligge på ca. 100-120 kr/m². Sande har et vedlikeholdsbudsjett som er betydelig lavere. Reelt vedlikehold de siste årene har vært på 30-50 kr pr. m².

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell 4. Eiendomsforvaltning for utvalgte kommunal formålsbygg:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per innbygger	..	2 981	2 866	3 680	3 594	3 194	4 078
Netto driftsutgifter til kommunal forvaltning av eiendommer per innb	..	198	168	295	109	176	185
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning, i prosent av samlede netto driftsutgifter	..	9,6	8,5	10,6	9,2	9,1	10,5
Brutto investeringsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per innbygger	..	4 708	3 094	3 026	3 935	3 904	4 069
Samlet areal på formålsbyggene i kvadratmeter per innbygger	..	3,8	3,8	4,8	5,0	4,3	4,8
Samlet areal på formålsbyggene kommunen eier i kvadratmeter per innb	..	3,8	3,8	4,8	4,8	4,0	4,5
Samlet areal på formålsbyggene kommunen leier i kvadratmeter per innb	0,1	0,2	0,3	0,4
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	..	820	917	800	763	865	896
Utgifter til eiendomsforvaltning på eide bygg per kvadratmeter	..	819	916	800	766	879	894
Utgifter til eiendomsforvaltning på leide bygg per kvadratmeter	816	629	641	851
Korrigert brutto driftsutgifter til kommunal forvaltning av eiendommer per kvadratmeter	..	53	44	61	22	47	38
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvm	..	64	156	62	57	126	103
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	..	443	432	447	491	493	493
Energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	..	112	115	129	140	143	135
Korrigerte brutto driftsutgifter til administrasjonslokaler per kvadratmeter	..	3 728	3 157	570	694	852	716
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter,	..	265	445	25	57	140	90

administrasjonslokaler per kvadratmeter							
Korrigerte brutto driftsutgifter til førskolelokaler per kvadratmeter	..	1 366	1 692	1 610	1 284	1 139	1 260
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter, førskolelokaler per kvadratmeter	..	139	317	167	115	179	169
Korrigerte brutto driftsutgifter til skolelokaler per kvadratmeter	..	679	788	763	816	792	916
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter, skolelokaler per kvadratmeter	..	47	171	66	56	117	101
Korrigerte brutto driftsutgifter til institusjonslokaler per kvadratmeter	..	952	996	743	588	728	713
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter, institusjonslokaler per kvadratmeter	..	74	100	42	46	109	80
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per kvm	..	424	401	478	623	837	983
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter, kommunale idrettsbygg per kvm	..	74	52	73	64	161	145
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale kulturbygg per kvm	..	441	675	553	441	806	521
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter, kommunale kulturbygg per kvm	..	91	51	52	31	79	74

Forvaltningen av kommunes eiendommer er organisert i virksomheten Drift og Eiendom.

Det kan være kritisk for tjenesteproduksjonen i kommunen om det bygningsmessige ikke blir ivaretatt i tilstrekkelig grad. Det kan oppstå uklare ansvarsforhold ved at flere aktører er inne i tjenesteproduksjonen. Det kan være en risiko for redusert kvalitet på tjenester ved at eksempelvis renhold er ”trukket ut av” institusjonstjenester. Dette på grunn av nærhet til brukere og spesielle krav til renhold i institusjoner.

Kommunen har en stor bygningsmasse. Det er et etterslep på vedlikehold.

Kommunen eier ikke mye verdifull kunst. Er noe på Sandetun av en viss verdi, men der er det bemanning døgnet rundt. Kommunen har ikke noe register over kunst.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.12. Saksbehandlingen i kommunen

I Sande kommune er saksbehandling og tjenestetildeling i hovedsak ivaretatt ute i virksomhetene. Kommunen har egen informasjon og publikumstjeneste (Servicekontor) som blant annet hjelper brukerne med søknader og veileder hvor i kommunen de skal ta kontakt. Eksempler på dette er byggesaksbehandling, økonomisk sosialhjelp, barnehageplass omsorgstjenester, etc.

Kommunens nettsider fikk 5 av 6 stjerner i DIFIs kvalitetsvurdering for 2011. Både tilgjengelighet, brukertilpasning og nyttig innhold lå over landsgjennomsnittet.

Det er viktig at brukerne av kommunale tjenester lett kan skaffe seg oversikt over hvor de kan få opplysninger om tjenestene de trenger, hva de må gjøre for å få tilgang til dem og hvor de konkret

kan få hjelp til eksempelvis utfylling av søknader. Det kan være et forbedrings-potensial på dette området.

Byggesaksbehandlingen er underlagt selvkostprinsippet, og dette kan innebære at brukerbetalingen kan være for høy i forhold til dette prinsippet. Administrasjonen opplyser at de på det nåværende tidspunkt ligger langt under selvkost på brukerbetalinger byggesak.

Området vurderes som komplekst. Kommunen har et fokus på opplæring. Det er et eget brukerkontor for omsorgstjenester.

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Stor

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.2.13. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell Q Informasjonsteknologi:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Har kommunen en IKT-strategi som er ajourført i løpet av de to siste årene?	Nei	Ja	Nei	Nei
Bruker kommunen systematiske metoder for å dokumentere gevinster ved innføring av nye systemer?	..	Nei	Nei	Nei
Er kommunens nettsider utformet etter WAI-prinsippene (universell utforming)	..	Nei	Ja	Ja
Andel av ikke-sensitiv kommunikasjon med omverden som foregår elektronisk	..	10	25	30	46	56	55
Andel av kommunens relevante saker som håndteres papirløst	..	-	90	90	70	59	56
Samarbeider kommunen med andre tilsv. enheter på IKT-området i dag	Ja	Ja	Ja	Ja
Utgifter til datamaskiner og tilhørende utstyr (i 1000 kr)	1 100	-	2 736	1 113	1 900	3 395	2 482
Utgifter til innkjøpt programvare med tilhørende konsulentttj. (i 1000 kr)	500	3 200	1 180	2 953	1 391	1 432	1 770
Utgifter til egenutvikling av programvare til internt bruk (i 1000 kr)	-	-	-	-	2	158	37
Utgifter til leie av datamaskiner og tilhørende utstyr (i 1000 kr)	..	-	-	-	180	428	319

Sande kommune bruker Agresso økonomisystem og NLP lønns-/personalsystem. I tillegg har kommunen arkiv- og saksbehandlersystem og fagsystemer. Som supplement til disse benytter de standard kontorstøttesystemer. Kommunen bruker et økonomisystem som har stor utbredelse og et moderne funksjonsnivå. Det jobbes med å få på plass nytt lønns- og personalsystem da NLP skal fases ut i 2014.

Ifølge årsbudsjett 2012 har kommunen i D-IKT samarbeidet (Drammen, Røyken, Svelvik og Sande) utarbeidet Interkommunal eKommune strategi 2010_2012. Hensikten med å etablere en felles eKommuneplan er å definere langsiktige målsettinger for kommunens eKommunesatsing. En

e-kommune kan defineres som en kommune som tilbyr digitale tjenester ut mot publikum og næringsliv og overfor sine ansatte. eKommuneplan er nå vedtatt av D-IKT:

Effektiv bruk av IKT kan i betydelig grad erstatte manuelle prosesser og rutiner og bidra til økt tjenestekvalitet, en mer helhetlig offentlig sektor, frigjøring av ressurser til direkte tjenesteytende virksomhet, og en effektivisering av intern drift.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Middels
------------------	-------------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.3. Samfunnsperspektivet

Samfunnsperspektivet tar for seg Sande kommunes målsettinger i forhold til utviklingen av Sandesamfunnet og hvordan det jobbes systematisk med denne utviklingen.

3.3.1. Kommunen som aktør i samfunnsutviklingen

Av kommuneplanen til Sande kommune for 2007-2019 går det frem følgende visjon for samfunnsmessige forhold: "Sande – sammen skaper vi trygghet og trivsel".

Noen av målene for kommuneplanperioden er:

- Gjøre Sande til en attraktiv bosettingskommune
- Gjøre Sande til et attraktivt lokaliseringsalternativ for bedrifter
- Bidra til at alle som bor i kommunen kjenner stolthet og tilhørighet til sitt nærmiljø og lokalsamfunn
- Gjøre Sande til en attraktiv og profilert kulturkommune
- Fremme god helse og sunn livsstil i befolkningen
- Utvikle og profilere Sande som en attraktiv oppvekstkommune
- Sande kommune er en trygg kommune å bo i
- Videreføre og utvikle de kommunale omsorgstjenestene i takt med endringer i befolkningens behov og nasjonale standarder innenfor gitte økonomiske og andre rammer
- Alle som bor og oppholder seg i kommunen skal føle at det finnes et apparat som kan håndtere uønskede hendelser. Samfunnssikkerhet og trygghet må ivaretas så langt det er mulig
- Bevare biologiske ressurser

Sande kommune vil i kommuneplanperioden 2007-2019 kunne stå overfor store endringer i lokalsamfunnet. Mot slutten av kommuneplanperioden kan ¼ av innbyggerne i kommunen bo på Nordre Jarlsberg brygge, hvor det ved starten av perioden ikke bor noen. Usikkerheten er imidlertid stor, blant annet om markedet vil oppfatte Nordre Jarlsberg brygge som attraktiv.

Forventet stor befolkningsvekst gir både utfordringer og muligheter. Befolkningsprognose uten utbygging NJB anslår folketilvekst i 2019 på 630 personer men med full utbygging NJB anslår folketilvekst i 2019 på 2 700 innbyggere. En slik vekst vil stille store krav til lokalsamfunnet og kommunen. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå er folkemengde 1. januar 2011 i Sande kommune er 8 529 innbyggere en økning på 226 innbyggere fra 1.1.2010. Uten utbygging av NJB var folketilvekst 2010 i kommuneplanen anslått til en økning på 70 innbyggere.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell B. Behovsprofil:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Folkemengden i alt	7 740	8 214	8 303	8 529
Andel kvinner	50,5	50,3	50,0	49,8	49,7	50,5	50,0
Andel menn	49,5	49,7	50,0	50,2	50,3	49,5	50,0
Andel 1-5 år	6,4	6,8	6,9	6,9	6,1	5,8	6,2
Andel 6-15 år	14,9	14,0	13,8	13,6	13,3	12,6	12,5
Andel 80 år og over	4,2	4,0	4,1	4,1	5,1	4,7	4,5
Innflytting per 1000 innbyggere	51,6	64,6	54,2	71,3	53,5	61,7	58,6
Utflytting per 1000 innbyggere	49,5	39,8	48,4	49,1	46,0	53,0	50,0
Andel innvandrerbefolkning	5,5	7,7	8,1	8,7	7,8	10,2	12,2
Andel arbeidsledige 16-24 år	2,2	2,1	1,9	2,2	2,1	2,6	2,1
Andel arbeidsledige 25-66 år	1,7	1,4	2,1	1,6	1,9	2,3	2,1
Andel av befolkningen 20 - 66 år som pendler ut av bostedskommunen	50,4	53,9	51,4	51,2	32,2	41,0	28,3

I Sande kommune er det et variert næringsliv med stort sett små bedrifter sett i norsk målestokk. Sandesamfunnet har også et stort arbeidsmarked ved at en ligger så nær opp til (er en del av) Oslo-regionen. KOSTRA-tallene viser at en høy andel av den yrkesaktive delen av befolkningen pendler ut av Sande kommune.

Sande kommune har en spredt bebyggelse og stor utpendling. En stor del av privattransporten er bilbasert. Utfordringer knyttet til dette er for det første å legge til rette for et minsket transportbehov ved å etablere handlemuligheter, arbeidsplasser og barnehage / skole i nærmiljøet, for det andre å legge til rette for en større bruk av kollektivtransport og egentransport på sykkel eller til fots. Kommunen er sentralt plassert i Osloregionen med godt utbygd veisystem og gode togforbindelser – i hvert fall nordover.

Sande kommune er et sammensatt samfunn. Om kommunen skal lykkes i å nå sine mål for utviklingen av samfunnet, er kommunen avhengig av god samhandling med andre offentlige og private organisasjoner.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Høy	Konsekvens: Middels
------------------	---------------------------	----------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko høy. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.3.2. Beredskapsplaner og Risiko- og sårbarhetsanalyser

I henhold til Beredskapsplan for Sande kommunen (sist endret 10.09.2009) skal beredskapsplanen sikre at de beste avgjørelser fattes, at viktige beslutninger ikke uteblir og at personell innkalles og ressurser tas i bruk i tide. Beredskapsplanen skal være et verktøy som brukes ved enhver krise eller hendelse, slik at tap og skader på mennesker, miljø og materiell unngås eller reduseres.

Beredskapsplanen for Sande kommune er en samordnet plan for ledelsen, og vil være et nødvendig hjelpemiddel for at kommunen skal kunne reagere raskt og effektivt i kritiske situasjoner.

Risikovurdering:	Sannsynlighet: Middels	Konsekvens: Stor
------------------	-------------------------------	-------------------------

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.3.3. Miljø og klima

Det fremgår av kommunens Klima- og energiplan 2010-2015 at formålet med planen er å legge premiss for den utvikling man ønsker på klima- og energiområdet i kommunen, der de nasjonal, regionale og lokale føringene ligger som grunnlag. Klima- og energiplanen skal rapporteres hvert år, og status for mål og tiltak skal komme frem i denne rapporten. Hovedmålet er at Sande skal bidra til at Norges samlede utslipp av klimagasser reduseres i samsvar med nasjonale mål og internasjonale forpliktelser. Den samlede energibruken pr m² i kommunens bygningsmasse skal reduseres med 20% innen 2020.

RfD sørger for innsamling og sluttbehandling av kildesortert avfall i Sande kommune (innført i alle husstander). Det samme gjelder for hytter, men plukkanalyser viser at det er lavere grad av kildesortering blant disse. Næringsdrivende er unntatt ordningen om tvungen kommunal renovasjon. Dette kan medføre opprettelse av private fyllinger.

Kommunen skal fremover satse mer på blant annet ENØK-tiltak, både internt i kommunen og rådgivning utad.

Følgende kvalitetsindikatorer / tall er hentet fra KOSTRA – Tabell J Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø:

	Sande				Gjennomsnitt (2010)		
	2005	2008	2009	2010	KG 10	Vestfold	Alle
Gjeldende plan eller retningslinjer med spesiell fokus på klima og energi, som omfatter mål om å redusere klimagassutslipp	..	Nei	Ja	Nei

Risikovurdering: **Sannsynlighet:** Middels **Konsekvens:** Middels

Som ovenstående viser, er vurdert risiko middels. Det har ikke vært gjennomført forvaltningsrevisjon innenfor området de siste årene.

3.4. Selskaper hvor kommunen har eierinteresser

Sande kommune har eierinteresser i følgende selskaper:

- Biblioteksentralen
- Studentbyen Sogn
- Studentsamskipnaden
- Yrkessk. Hybelhus
- Vestfold festspillene
- Drammen industri
- Rfd IKS
- Legevakten IKS
- Vestfold interk. Kontrollutvalg
- Buskerud Kommunerevisjon IKS
- KLP egenkapitalinnskudd
- Papirbredden Innovasjon AS
- Økofestivalen
- Sande produkter AS

Sande kommune har eierinteresser i flere selskaper organisert i ulike selskapsformer. Sande kommune har balanseført aksjer og andeler med til sammen ca. 7,7 mill. kroner pr. 31.12.10. Hoveddelen av dette er egenkapitalinnskudd KLP med ca. 7,3 mill.kr. Sande kommune har også eierinteresser i andre selskaper som er viktig for tjenestetilbudet til kommunens innbyggere.

Det har ikke vært gjennomført selskapskontroll i Sande kommune i forrige periode.

Sande kommune har eierinteresser i og lån til selskaper som ivaretar samfunnsmessige forhold og som ledd i deler av den kommunale tjenesteproduksjonen. Det er viktig at kommunen har en aktiv eierrolle i sine selskaper og om den i denne rollen ikke får tilstrekkelig informasjon om selskapet, bør vurdere å gjøre bruk av kommuneloven § 80. Muligens er det selskapet Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD) som er det mest interessante i forhold til å gjennomføre selskapskontroll.

Ut fra denne analysen anser revisjonen at det er liten risiko forbundet med selskapene. Vi anbefaler likevel å foreta ”stikkprøver” for å ha oppfølging av kommunens eierinteresser.

Administrasjonen opplyser at det skal lages en eierskapsmelding i 2012.

4. SAMLET VURDERING

Denne analysen er ikke ment som en analyse for å velge ut ferdige ”spissede prosjekter”, men som et innspill av områder som eventuelt kan undersøkes videre. Innenfor noen områder som er belyst i denne rapporten, kan det være vanskelig å gjennomføre tradisjonelle forvaltningsrevisjonsprosjekter.

Risikovurderingene som fremkommer nedenfor i tabell vil ikke direkte ta hensyn til vesentlighetsfaktorer. Dette vil være en vurdering som kontrollutvalget og eventuelt kommunestyret bør ta hensyn til ved behandling av en plan for forvaltningsrevisjon for perioden 2011-2015. I en slik plan bør det for øvrig kunne tas høyde for å kunne gjøre andre prioriteringer.

Kontrollutvalget i kommunen/kommunestyret kan også vurdere om et område er egnet for et forvaltningsprosjekt, eventuelt i samarbeid med revisjonen. Revisjonen kan på forespørsel også komme tilbake med mulige problemstillinger innen gitte områder.

Det har vært gjennomført følgende undersøkelser / forvaltningsrevisjonsprosjekter i Sande kommunen de siste årene:

- 2005 – Oppfølging av fosterhjem
- 2006 – Objektiv kvalitet sykehjem
- 2006– Ansettelse og oppfølging av nyansatte
- 2008– Barnevern
- 2009– Personalpolitikk
- 2010– Økonomisk sosialhjelp
- 2011– Offentlige anskaffelser

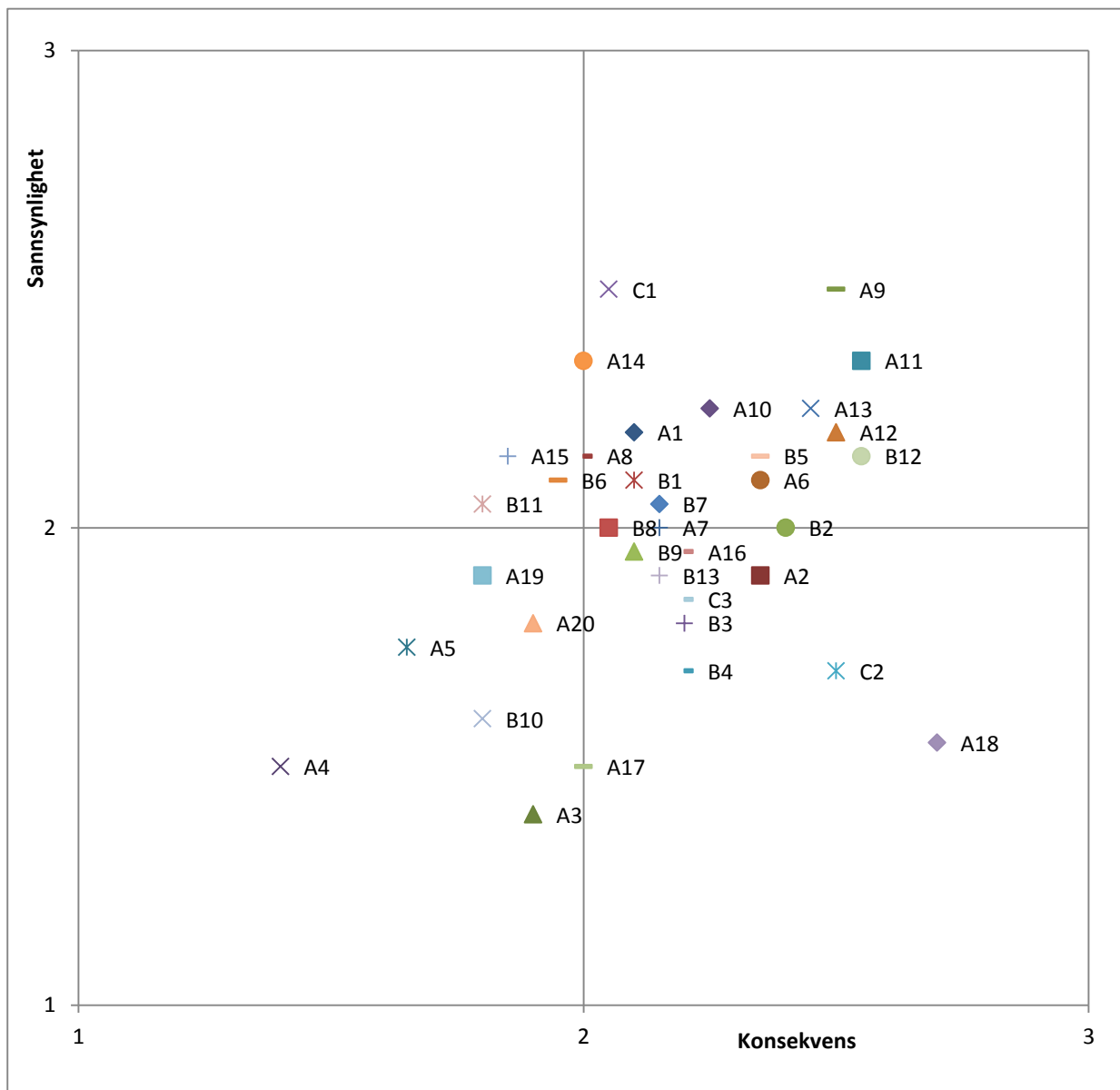
Sande kommune har i øyeblikket en relativt god økonomisk situasjon, men har de senere årene måttet foreta budsjettkutt innenfor enkelte områder. Ytterligere kutt i tjenester og interne funksjoner, kan medføre et tjenestenivå som er i strid med lover og forskrifter. På enkelte områder er det risiko for at innbyggerne kan oppleve kommunens tjenestenivå som mindre tilfredsstillende. Det er viktig at det jobbes aktivt og systematisk for å forebygge mangler ved tjenesteytingen.

Tabellen nedenfor viser en oppsummering av vurdert sannsynlighet og konsekvens for de enkelte områder og/eller tjenester⁴:

⁴ For detaljert vurdering av sannsynlighet og konsekvens – se vedlegg 1

Risikoanalyse:

Område / tjeneste	Sannsynlighet	Konsekvens
A1 Barnehager	2,20	2,10
A2 Grunnskole	1,90	2,35
A3 Skolefritidsordning (SFO)	1,40	1,90
A4 Voksenopplæring	1,50	1,40
A5 Kultur og idrett	1,75	1,65
A6 Økonomisk sosialhjelp	2,10	2,35
A7 Boligsosiale tjenester	2,00	2,15
A8 Flyktninger	2,15	2,00
A9 Barnevern	2,50	2,50
A10 Helsetjenester	2,25	2,25
A11 Omsorgstjenester	2,35	2,55
A12 Psykiatri / psykisk helsevern	2,20	2,50
A13 Rusomsorg	2,25	2,45
A14 Funksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede	2,35	2,00
A15 Byggesak	2,15	1,85
A16 Vann og avløp	1,95	2,20
A17 Renovasjon	1,50	2,00
A18 Brann- og redningstjenester	1,55	2,70
A19 Vej, park og idrettsanlegg	1,90	1,80
A20 Landbruk	1,80	1,90
B1 Organisering	2,10	2,10
B2 Økonomisk situasjon	2,00	2,40
B3 Budsjetteringsprosess / -oppfølging	1,80	2,20
B4 Økonomisk internkontroll	1,70	2,20
B5 Kommunens eiendeler	2,15	2,35
B6 Offentlige anskaffelser	2,10	1,95
B7 Internkontroll / kvalitetssikring	2,05	2,15
B8 Arb.giverpol. / ledelse / kompetanse	2,00	2,05
B9 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)	1,95	2,10
B10 Etikk og varsling	1,60	1,80
B11 Eiendomsforvaltning	2,05	1,80
B12 Saksbehandlingen i kommunen	2,15	2,55
B13 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)	1,90	2,15
C1 Kommunen som aktør i samfunnsutviklingen	2,50	2,05
C2 Beredskapsplan / ROS-analyse	1,70	2,50
C3 Miljø og klima	1,85	2,20

Ut fra denne analysen og mulig effekt for brukere og økonomi anbefaler revisjonen at det i planperioden velges forvaltningsrevisjonsprosjekter innenfor disse områdene i uprioritert rekkefølge:

- Kommunen som aktør i samfunnsutviklingen
- Barnehager
- Barnevern
- Helsetjenester
- Omsorgstjenester
- Saksbehandlingen i kommunen
- Rusomsorg
- Psykiatri/psykisk helsevern

Revisjonen anbefaler også at det i planperioden utføres oppfølgingsundersøkelse av forvaltningsrevisjonsprosjektet om offentlige anskaffelser.

Ut fra denne analysen anser revisjonen at det er liten risiko forbundet med selskapene. Vi anbefaler likevel å foreta ”stikkprøver” for å ha oppfølging av kommunens eierinteresser.

Drammen, 02.03.2012

Pål Ringnes
daglig leder

Anders Andersen
siviløkonom
sign.

Vedlegg

- 1 Detaljert fremstilling av sannsynlighet og konsekvens på de enkelte områder
- 2 KOSTRA – kommunegruppe 10

Referanser

- LOV 1992-09-25 nr 107: Lov om kommuner og fylkeskommuner – kommuneloven – kompl. – KRD (kommunal- og regionaldepartementet)
- FOR 2004-06-15 nr 905: Forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner – KRD (kommunal- og regionaldepartementet)
- FOR 2004-06-15 nr 904: Forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner mv. – KRD (kommunal- og regionaldepartementet)
- Veileder for gjennomføring av overordnet analyse – NKRF (Norges Kommunerevisorforbund) – mars 2010
- Veileder for gjennomføring av selskapskontroll – NKRF (Norges Kommunerevisorforbund) – mai 2010

Dokumenter fra Sande kommune

- Kommuneplan
- Handlingsprogram (økonomiplan)
- Årsregnskap
- Årsberetning
- Beredskapsplan

Andre

- Kommunal Statistikk SSB
- KOSTRA, reviderte tall pr 23. juni 2011, SSB
- Tall om Sande kommune per 31.12.2010, SSB
- Tilstandsrapport 2011 – Fylkesmannen i Buskerud
- Tilsynsmelding 2010 – Helsetilsynet
- Risiko- og sårbarhetsanalyse i Buskerud – 2007 – Fylkesmannen i Buskerud
- Buskerudstatistikk 2010 – Buskerud fylkeskommune – Utviklingsavdelingen
- Overordnet analyse – Sande kommune, 2008

Sande kommune: www.sande-kommune.no

Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD): www.rfd.no

Legevakta i Drammensregionen IKS: www.legevaktadrammen.no

Glitrevannverket IKS: www.glitre.no

Innkjøps samarbeidet Buskerud, Telemark og Vestfold (BTV Innkjøp): www.innkjop.btvregion.no

Drammensregionens brannvesen IKS: www.drby.no

Drammensregionen IKT (D-IKT): www.d-ikt.no

Vedlegg 1

Detaljert fremstilling av sannsynlighet og konsekvens på de enkelte områder

Område / tjeneste	Sannsynlighet			Konsekvens		
	Kompleksitet	Risikored. tiltak	Snitt	for innbyggerne	for kommunen	Snitt
A1 Barnehager	2,20	2,20	2,20	2,20	2,00	2,10
A2 Grunnskole	1,80	2,00	1,90	2,50	2,20	2,35
A3 Skolefritidsordning (SFO)	1,30	1,50	1,40	2,00	1,80	1,90
A4 Voksenopplæring	1,50	1,50	1,50	1,40	1,40	1,40
A5 Kultur og idrett	1,50	2,00	1,75	1,70	1,60	1,65
A6 Økonomisk sosialhjelp	2,40	1,80	2,10	2,40	2,30	2,35
A7 Boligsosiale tjenester	2,20	1,80	2,00	2,20	2,10	2,15
A8 Flyktninger	2,20	2,10	2,15	2,00	2,00	2,00
A9 Barnevern	3,00	2,00	2,50	2,40	2,60	2,50
A10 Helsetjenester	2,50	2,00	2,25	2,30	2,20	2,25
A11 Omsorgstjenester	2,70	2,00	2,35	2,60	2,50	2,55
A12 Psykiatri / psykisk helsevern	2,40	2,00	2,20	2,50	2,50	2,50
A13 Rusomsorg	2,50	2,00	2,25	2,50	2,40	2,45
A14 Funksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede	2,50	2,20	2,35	2,20	1,80	2,00
A15 Byggesak	2,00	2,30	2,15	2,00	1,70	1,85
A16 Vann og avløp	1,70	2,20	1,95	2,40	2,00	2,20
A17 Renovasjon	1,50	1,50	1,50	2,00	2,00	2,00
A18 Brann- og redningstjenester	1,60	1,50	1,55	2,70	2,70	2,70
A19 Vei, park og idrettsanlegg	1,80	2,00	1,90	1,80	1,80	1,80
A20 Landbruk	1,80	1,80	1,80	2,00	1,80	1,90
B1 Organisering	2,20	2,00	2,10	1,70	2,50	2,10
B2 Økonomisk situasjon	2,00	2,00	2,00	2,30	2,50	2,40
B3 Budsjetteringsprosess / -oppfølging	2,10	1,50	1,80	1,90	2,50	2,20
B4 Økonomisk internkontroll	1,90	1,50	1,70	1,90	2,50	2,20
B5 Kommunens eiendeler	2,50	1,80	2,15	2,20	2,50	2,35
B6 Offentlige anskaffelser	2,00	2,20	2,10	1,70	2,20	1,95
B7 Internkontroll / kvalitetssikring	2,60	1,50	2,05	2,00	2,30	2,15
B8 Arb.giverpol. / ledelse / kompetanse	2,20	1,80	2,00	1,80	2,30	2,05
B9 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)	2,40	1,50	1,95	1,90	2,30	2,10
B10 Etikk og varsling	1,70	1,50	1,60	1,70	1,90	1,80
B11 Eiendomsforvaltning	2,10	2,00	2,05	1,50	2,10	1,80
B12 Saksbehandlingen i kommunen	2,30	2,00	2,15	2,60	2,50	2,55
B13 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)	2,00	1,80	1,90	2,00	2,30	2,15
C1 Kommunen som aktør i samfunnutviklingen	2,50	2,50	2,50	2,00	2,10	2,05
C2 Beredskapsplan / ROS-analyse	1,70	1,70	1,70	2,50	2,50	2,50
C3 Miljø og klima	2,00	1,70	1,85	2,20	2,20	2,20

Vedlegg 2**KOSTRA Kommunegruppe 10 (KG 10)**

Kommunegruppene i KOSTRA består av kommuner som anses å være sammenlignbare.

Kommunegruppen består av følgende kommuner;

0122	Trøgstad	1017	Songdalen
0128	Rakkestad	1032	Lyngdal
0420	Eidskog	1101	Eigersund
0428	Trysil	1119	Hå
0528	Østre Toten	1445	Gloppen
0532	Jevnaker	1449	Stryn
0534	Gran	1519	Volda
0536	Søndre Land	1520	Ørsta
0538	Nordre Land	1528	Sykkylven
0713	Sande	1532	Giske
0716	Re	1535	Vestnes
0719	Andebu	1554	Averøy
0720	Stokke	1624	Rissa
0821	Bø	1648	Midtre Gauldal
0914	Tvedestrand	1662	Klæbu
1004	Flekkefjord	1729	Inderøy

Buskerud Kommunerevisjon IKS

Postadresse: **Postboks 4197, 3005 DRAMMEN**
Besøksadresse: **Øvre Eiker vei 14, 3048 Drammen**
Telefon: **32 20 15 00**
Telefaks: **32 20 15 01**
e-post: **post@bkr.no**
URL-adresse: **www.bkr.no**